

Heidi Kaleva

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten toimijuus koulussa osana kotoutumista

Opinnäytetyö

Syksy 2020

SeAMK sosiaali- ja terveysala

Sosiaalialan ylempi AMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaali- ja terveysala ylempi AMK

Tekijä: Heidi Kaleva

Työn nimi: Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten toimijuus koulussa osana kotoutumista

Ohjaaja: Tiina Hautamäki

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 60

Liitteiden lukumäärä: 1

Suomessa maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten määrä kasvaa jatkuvasti. Lasten ja nuorten monikulttuurisen identiteetin ja kotoutumisen tukemisessa ja edistämässä koulu on avainasemassa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, että millaisia kokemuksia ja haasteita maahanmuuttajataustaiset lapset kokevat koulussa ja keneltä he saavat tukea vaikeissa tilanteissa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia myös sitä, että eroavatko maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kokemukset koulumaailmasta ja vaikeista tilanteista koulussa ei maahanmuuttajataustaa omaavien lasten ja nuorten kokemuksista.

Opinnäytetyö on toteutettu osana Child-up tutkimushanketta, joka on Euroopan komission rahoittama tutkimus- ja kehittämishanke. Child-up tutkimushanke toteutetaan Euroopassa seitsemässä eri maassa. Tutkimushankkeen tarkoituksena on vahvistaa maahanmuuttajataustaisten lasten mahdollisuuksia ja kykyä osallistua ja vaikuttaa omaan kotoutumiseensa ja siihen vaikuttaviin tekijöihin. Hanke toteutetaan varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen opetuksessa oleville lapsille ja nuorille. Suomessa aineisto on kerätty Pirkanmaan ja Etelä-Pohjanmaan alueella.

Opinnäytetyöni on kvantitatiivinen tutkimus, jonka menetelmänä on kysely. Kyselylomakkeen on luonut ja toteuttanut Child-up tutkimushanke. Aineisto koostuu peruskoulun ja toisen asteen oppilaiden vastauksista. Aineisto on saatu Excel-tiedostona Child-up tutkimushankkeelta ja aineiston analysointiin on käytetty IBM SPSS Statistics-ohjelmaa.

Tutkimuksesta käy ilmi, että maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret viihtyvät koulussa ja nauttivat uusien asioiden oppimisesta. He tulevat hyvin toimeen opettajansa kanssa. Maahanmuuttajataustaisten ja ei maahanmuuttajataustaa omaavien lasten ja nuorten vastauksissa ei ollut huomattavasti hajontaa. Haasteellisissa tilanteissa lapset ja nuoret taustasta riippumatta tukeutuvat omaan perheeseen, kaveriinkin tai opettajaan. Ystävyyssuhteissa merkittävänä tekijänä ovat yhteiset mielenkiinnon kohteet.

Avainsanat: Child-up, maahanmuuttajataustainen, monikulttuurisuus, kotoutuminen, identiteetti, koulu, lapset ja nuoret, kaverisuhteet

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Master's degree programme in social work

Author/s: Heidi Kaleva

Title of thesis: Agency for children and young people with an immigrant background in school as part of integration

Supervisor(s): Tiina Hautamäki

Year: 2020

Number of pages: 60

Number of appendices: 1

In Finland, the number of children and young people with an immigrant background is constantly increasing. School plays a key role in supporting and promoting the multicultural identity and integration of children and young people. The purpose of this thesis is to provide information on how experiences and challenges children with an immigrant background face at school, and from whom they receive support in difficult situations. The purpose of the thesis was also to examine whether the experiences of children and young people with an immigrant background differ from the school world and from difficult situations at school, not from those of children and young people with an immigrant background.

The thesis has been carried out as part of the Child-up research project, which is a research and development project funded by the European Commission. The child-up research project is carried out in Europe in seven countries. The aim of the research project is to strengthen the opportunities and abilities of children with a migrant background to participate and influence their own integration and the factors affecting it. The project was carried out on children and young people in early childhood education, primary and secondary education. In Finland, the data has been collected in the Pirkanmaa and Southern Ostrobothnia regions.

This thesis is a quantitative study, the method of which is a survey. The questionnaire was created and implemented by the Child-up research project. The material consists of the answers of primary school and secondary school students. The data has been obtained as an Excel file from the Child-up research project. IBM SPSS Statistics has been used to analyze the data.

The study shows that children and young people with an immigrant background enjoy school and enjoy learning new things. They get along very well with the teacher. There were no significant differences in the responses of children and young people with a non-immigrant background. In challenging situations, children and young people, regardless of their background, rely on their own family, friends or teacher. A major factor in friendships is the common interests.

Keywords: Child-up, immigrant background, multiculturalism, integration, identity, school, children and young people, relationships

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	8
2.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävät.....	8
2.2 Children hybrid integration (Child-up) -tutkimushanke.....	9
2.3 Kvantitatiivinen strukturoitu kysely.....	11
2.4 Aineistona lasten kyselyn vastaukset.....	13
2.5 Aineiston analysointitapa.....	16
2.6 Tutkimuksen validiteetti, reliabiliteetti ja eettisyys.....	19
3 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET HENKILÖT SUOMESSA.....	23
3.1 Suomen maahanmuuttoa koskeva politiikka ja lainsäädäntö.....	23
3.2 Maahanmuuttajataustaiset henkilöt Suomessa.....	24
3.3 Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret Suomessa.....	27
4 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN LASTEN JA NUORTEN KOTOUTUMINEN.....	28
4.1 Lapsen ja nuoren kotoutuminen ja sosialisatio.....	28
4.2 Lapsen ja nuoren kotoutumissuunnitelma.....	30
4.3 Perheen kotoutumissuunnitelma.....	31
4.4 Lapsen ja nuoren identiteetti ja monikulttuurisuus.....	31
4.5 Koulu maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kotoutumisen edistäjänä.....	33
5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET.....	35
5.1 Lasten ja nuorten kokemuksia koulusta ja oppimisesta.....	35
5.2 Kommunikointi ja osallistuminen koulussa.....	36
5.3 Vaikeat tilanteet koulussa.....	40
5.4 Hankalista tilanteista selviäminen.....	43
5.5 Kaverisuhteet ja ilmapiiri koulussa.....	47

6 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
7 POHDINTA	51
LÄHTEET	54
LIITTEET	60

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1 Child-up tutkimushankkeen tavoitteet	10
Kuvio 2. Child-up tutkimushankkeen kyselyn eteneminen	12
Kuvio 3. Kyselyyn vastanneiden määrä	14
Kuvio 4. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten synnyinmaa.....	15
Kuvio 5. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten opiskelupaikat	16
Kuvio 6. Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä maakunnittain 2018	25
Kuvio 7. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten puhuttu kieli.....	37
Kuvio 8. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kotona puhuttava kieli	38
Kuvio 9. Uuteen tilanteeseen tai ympäristöön tuleminen	41
Kuvio 10. Ongelmien esiintyminen koulussa.....	42
Kuvio 11. Vaikeus puolustaa mielipidettä.....	43
Kuvio 12. Apu hankalissa tilanteissa.....	44
Kuvio 13. Yhteistyötä hankalissa tilanteissa	45
Kuvio 14. Hankalista tilanteista puhuminen ilman avun saantia.....	46
Taulukko 1. Lasten ja nuorten kokemuksia koulusta ja oppimisesta.....	36
Taulukko 2. Kommunikointi ja osallistuminen koulussa	39
Taulukko 3. Kaverisuhteet ja ilmapiiri koulussa.....	48

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten integroituminen suomalaiseen koulumaailmaan. Aihe on ajankohtainen ja mielenkiintoinen, koska maahanmuuttajataustaisten määrä kasvaa jatkuvasti Suomessa. Maahanmuuttajataustaisten ihmisten määrä on Suomessa kasvanut tasaiseen tahtiin viimeiset 20 vuotta ja vuoden 2018 lopussa heitä oli 402 619 henkilöä (Ulkomaalaistaustaiset [Viitattu 4.4.2020]). Vuonna 2018 Suomessa joka seitsemäs lapsi syntyi maahanmuuttajataustaiselle äidille (Ruonaniemi [Viitattu 4.4.2020]). Opinnäytetyöni on osa Child-up-tutkimushanketta. Valitsin tämän aiheen, kun kuulin koulussa opettajilta, että olisi mahdollista osallistua Child-up-tutkimushankkeeseen tekemällä opinnäytetyö hankkeen tiimoilta. Kiinnostuin valmiista aiheesta ja Child-up tutkimushanke kuulosti hyvin mielenkiintoiselta.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää miten maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat sopeutuneet suomalaiseen koulumaailmaan? Keneltä he saavat apua vaikeissa tilanteissa ja millaisena heidän tukiverkostonsa näyttäytyy? Miten maahanmuuttajataustaisten ja ei maahanmuuttajataustaa omaavien lasten ja nuorten kokemukset eroavat? Olen saanut opinnäytetyöni aineiston valmiina Excel-tiedostona.

Teoriaosuudessa kerron maahanmuuttajataustaisista ihmisistä Suomessa, heitä koskevasta politiikasta ja lainsäädännöstä. Mistä maahanmuuttajataustaiset henkilöt tulevat Suomeen ja paljonko heitä Suomessa on. Lisäksi kerron maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kotoutumisesta, joka on pitkä prosessi. Lasten ja nuorten kotoutumisessa on tärkeää tukea heidän identiteettiään sekä tukea heitä tulemaan suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi unohtamatta heidän omia kulttuurejaan ja juuriaan. Koulu on oleellisessa osassa maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa. Tärkeimpiä lähteitä työni kannalta ovat olleet kotouttamisen osamiskeskuksen internetsivut, tilastokeskuksen internetsivut sekä Child-up tutkimushankkeen tutkimussuunnitelma. Opinnäytetyössäni on yksi liite ja se on kyselylomake, johon Child-up-tutkimushankkeeseen osallistuneet lapset ja nuoret ovat vastanneet.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kerron opinnäytetyöni toteuttamisesta. Aluksi kerron opinnäytetyöni tavoitteista, tarkoituksesta ja tutkimustehtävästä. Esittelen yhteistyökumppanini Child-up hankkeen. Kerron millainen menetelmä strukturoitu kysely on, millaisen aineiston sain opinnäytetyöhöni, ja miten olen analysoinut aineistoa. Pohdin tässä kappaleessa myös tutkimukseni ja aineistoni eettisyyttä, reliabiliteettia ja validiteettia.

2.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävät

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia, miten hyvin maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kotoutuvat suomalaiseen koulumaailmaan. Tavoitteet opinnäytetyölleni muodostuivat Child-up-tutkimushankkeen valmiin kyselylomakkeen pohjalta. Tutkimukseni tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, millaisia haasteita maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kohtaavat koulussa ja keneltä he pyytävät apua vaikeissa tilanteissa. Opinnäytetyöni tuloksia voidaan hyödyntää kouluissa ja Child-up-tutkimushankkeessa. Opinnäytetyöni tulosten pohjalta voidaan kartoittaa sitä, millaisissa asioissa ja tilanteissa maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokevat haasteita. Millaisiin asioihin koulun henkilökunnan tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kohdalla, jotta mahdollisilta ongelmilta vältyttäisiin ja kotoutumisprosessi ja integroituminen yhteiskuntaan sujuisi mahdollisimman hyvin. Tutkimustehtävänäni on:

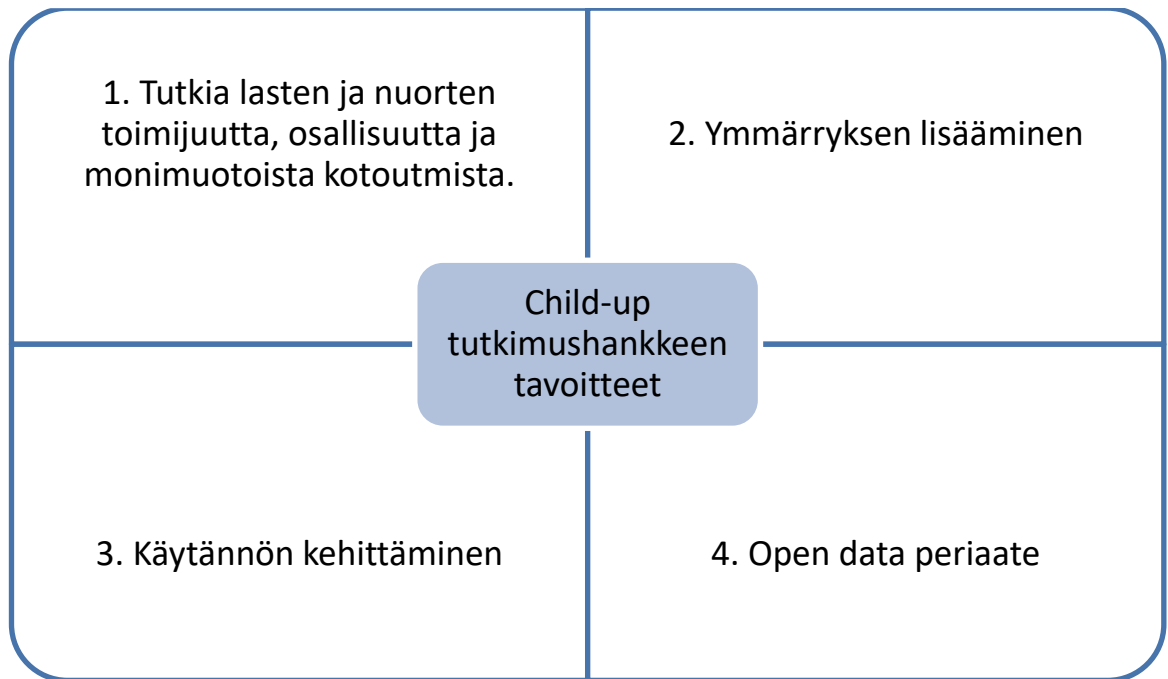
1. Miten maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret ovat kotoutuneet suomalaiseen koulumaailmaan?
2. Millaisena maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten tukiverkosto näytetään, keneltä he saavat vaikeissa tilanteissa apua?
3. Miten maahanmuuttajataustaisten ja ei maahanmuuttajataustaa omaavien lasten ja nuorten kokemukset koulusta ja tukiverkostosta eroavat toisistaan?

2.2 Children hybrid integration (Child-up) -tutkimushanke

Children hybrid integration (Child-up) -tutkimushanke tutkii lasten osallistumista ja maahanmuuttajataustaisten lasten integraatiota seitsemässä eri Euroopan maassa (Belgia, Suomi, Saksa, Italia, Puola, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta). Child-up-tutkimushankkeen kohteena ovat maahanmuuttajataustaiset lapset sekä heidän perheensä. Kohteena ovat myös maahanmuuttajataustaisten lasten kehitystä ja kasvua tukevat organisaatiot ja työntekijät. Tarkoituksena on saavuttaa niitä lapsia, jotka asuvat vastaanottokeskuksissa tai ovat paperittomia. Tutkimuksessa kartoitetaan elinoloja, tukijärjestelmän toimivuutta sekä varhaiskasvatuksen ja koulujen käytäntöjä. Tutkimus vahvistaa lasten toimijuutta yhteiskunnan jäsenenä (inkluusio). Tarkoituksena on jakaa, kokeilla ja kehittää dialogisia menetelmiä yhteistyössä lasten läheisten sekä koulun ja varhaiskasvatuksen kanssa. Hankkeen rahoittajana toimii Horisontti 2020 Euroopan komission tutkimuksen ja innovaatioiden puiteohjelma. Hankkeen toteutusaika on 1.1.2019-31.12.2021. Hankkeen koordinaattorina toimii italialainen yliopisto Universita degli studi di Modena e Reggio Emilia (IT). (Kuusipalo 2019.)

Child-up-tutkimushankkeen tarkoituksena on vahvistaa maahanmuuttajataustaisten lasten kykyä ja mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kotoutumiseensa sekä siihen vaikuttaviin olosuhteisiin. Tähän pyritään tuottamalla Child-up-tutkimukseen pohjautuvia ohjeistuksia ja välineitä päätöksentekoon, toiminnan itsearviointiin ja toimintaan ammattilaisille, asiantuntijoille ja päättäjille. Child-up-tutkimushanke toteuttaa ammattilaisille suunnattuja materiaaleja kansainvälisille verkkosivuille (Child-up a, 2019-2021.)

Kuvio 1 Child-up tutkimushankkeen tavoitteet (Child-up hankejulistite [Viitattu 12.4.2020]).

Child-up-tutkimushankkeen tavoitteet on jaettu neljään osa-alueeseen: 1. Tutkia lasten ja nuorten aktiivista toimijuutta, osallisuutta ja monimuotoista kotoutumista oppilaitoksissa ja kasvatusyhteisöissä. Lasten ja nuorten elinoloja ja tukijärjestelmien toimivuutta sekä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen käytäntöjä kartoitetaan. 2. Lisätä ymmärrystä maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten sekä heidän huoltajiensa kokemuksista. Lisätä ymmärrystä heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten toiminnasta, osallistavasta pedagogiikasta ja sukupuoli-sensitiivisistä käytänteistä. 3. Löytää ja kehittää käytäntöjä, joilla tuetaan lasten ja nuorten osallisuuden toteutumista monikulttuurisissa kasvatusyhteisöissä. Tuottaa parhaiden käytänteiden pohjalta koulutusmateriaalia kasvatus ja sosiaalialalle sekä jakaa tietoa päättäjille. 4. Open data periaate, jolla tarkoitetaan aineiston läpinäkyvyyttä, joka lisää tutkimuksen luotettavuutta ja mahdollistaa aineiston laajan käytön tulevaisuudessa tutkimuksissa, aineiston jakamisen tutkimuksen aikana sekä tutkimusdatan säilytyspalvelun ja arkistointi ja jatkokäyttö yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta. (Child-up hankejulistite, [Viitattu 12.4.2020].)

Tutkimustoiminnan pohjalta luodaan työkaluja, joiden tarkoituksena on tukea ja parantaa maahanmuuttajataustaisten lasten mahdollisuuksia hybridi-integraatioon. Työkaluina toimivat tutkimuksessa tuotetut tietoaarkisto, ohjeistukset, dialogiset menetelmät kasvokkain ja verkossa sekä online-materiaalit ammattilaisten koulutukseen ja toiminnan itsearviointiin. (Tapio 2019.) Hybridi-integraatiolla tarkoitetaan monitasoista kotoutumista eli kotoutuminen tapahtuu monien eri sosiaalisten ja kulttuuristen vuorovaikutustekijöiden kautta (Baraldi 2019).

Child-up-tutkimushankkeen tutkimuksesta Suomessa vastaa Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Tutkimus toteutetaan Suomessa Etelä-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla. Tutkimukseen kohderyhmänä ovat varhaiskasvatuksessa ja kouluissa ikäryhmät 5-6, 9-10, 12-14, 15-16. Mukana ovat myös lasten tukiverkostot kotona ja koulussa, jotka käsittävät vanhemmat, opettajat sekä sosiaalialan ammattilaiset, asioimistulkit sekä kielen ja kulttuurin asiantuntijat. Seinäjoen ammattikorkeakoulussa tehdään kyselylomakkeet koko hankkeelle. Suomessa kyselytutkimus toteutettiin 2019 touko-syyskuussa. Toiminnallinen tutkimus sekä haastattelut toteutetaan vuoden 2020 aikana. (Kuusipalo 2019.)

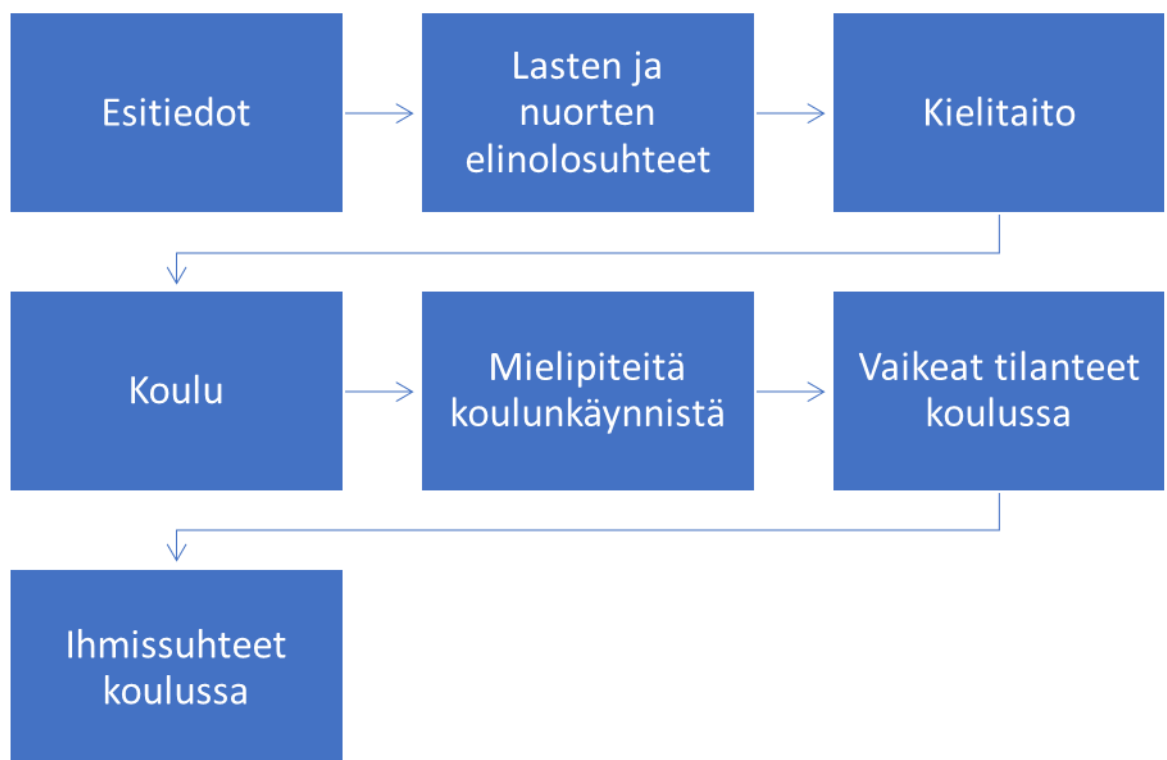
2.3 Kvantitatiivinen strukturoitu kysely

Tutkimus on kvantitatiivinen eli määrällinen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa asioita kuvataan numeerisesti ja tuloksia voidaan havainnollistaa erilaisin kuvioin ja taulukoin. Kvantitatiivinen tutkimus edellyttää suurta ja edustavaa otosta tutkittavasta joukosta. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla saadaan selvitettyä jo olemassa olevaa tilannetta, mutta ei pystytä selvittämään asioiden syitä. (Heikkilä 2014, 15.) Kvantitatiiviselle tutkimusprosessille on tyypillistä sen suunnitelmallisuus, jolloin tutkimus pohjautuu sitä ohjaaviin käsitteisiin ja teorioihin (Toikko & Rantanen 2009, 152). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa vastaajien määrä on suuri (Vilka 2007, 17).

Strukturoitu kysely muodostuu suljetuista kysymyksistä, joihin on valmiit vastausvaihtoehdot. Vastausvaihtoehdoista ympyröidään tai rastitetaan sopiva tai sopivat vaihtoehdot. Tällaiset kysymykset ovat tarkoituksen mukaisia silloin, kun tiedetään etukäteen mahdolliset ja selvästi rajatut vastausvaihtoehdot sekä niitä on rajoite-

tusti. Suljettujen kysymysten tarkoituksena on vastausten käsittelyn yksinkertaistaminen ja tiettyjen virheiden torjuminen. Dikotomiset kysymykset sisältävät kaksi vastausvaihtoehtoa ja monivalintakysymyksissä on useita vastausvaihtoehtoja. Sekamuotoisissa kysymyksissä vastausvaihtoehdoista osa on annettu ja yleensä yksi vaihtoehto on ”muu, mikä?”. Sekamuotoinen kysymys on hyvä silloin, kun on epävarmaa, onko kaikki mahdolliset vastausvaihtoehdot keksitty. (Heikkilä 2014, 49, 50.)

Kyselylomakkeessa on kaiken kaikkiaan 19 kysymystä. Kyselylomake on liitteenä 1. Osa kysymyksistä on sekamuotoisia ja osa on suljettuja. Kaikki vastaajat eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Osa kysymyksistä koski ainoastaan maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria. Kuvio 2. näkee Child-up tutkimushankkeen kyselyn etenemisen aihealueittain.

Kuvio 2. Child-up tutkimushankkeen kyselyn eteneminen

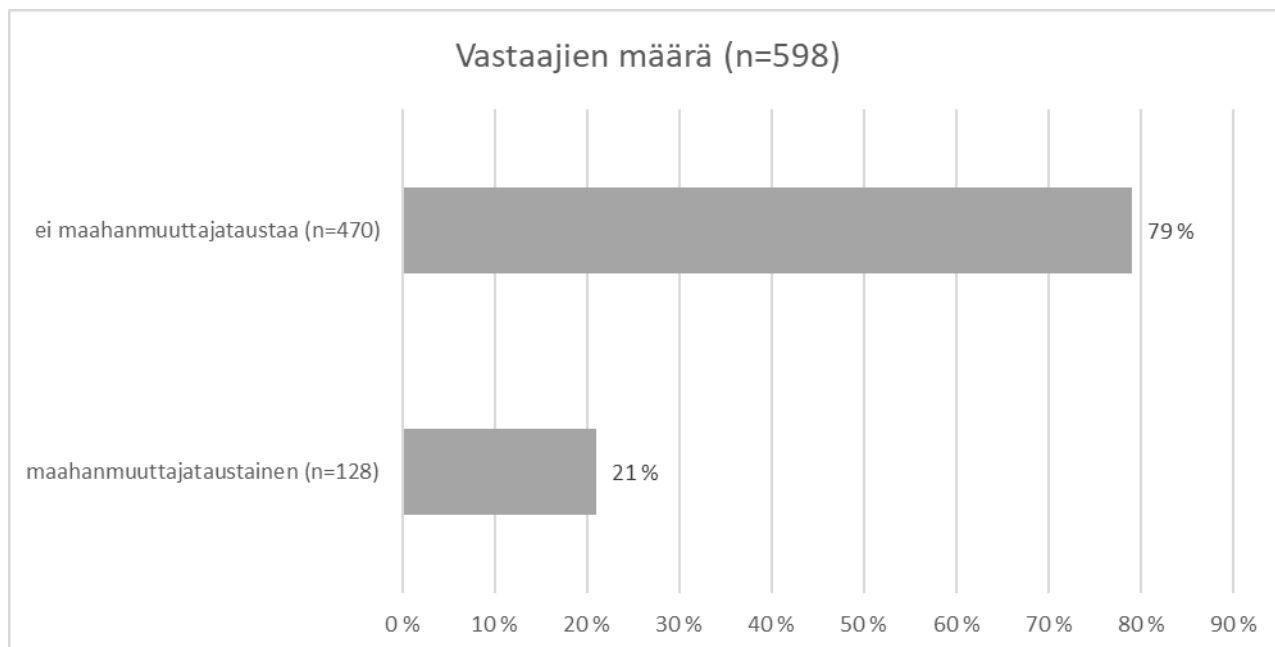
Aluksi kyselylomakkeessa kysytään esitietoja vastaajasta: ikä, sukupuoli, missä maassa olet syntynyt, kuinka vanha olit, kun saavuit Suomeen ja asuitko jossain kolmannessa maassa ennen Suomeen muuttamista. Seuraavaksi kysyttiin lasten perheestä ja asuinolosuhteista. Kielitaidosta kysyttäessä kysyttiin mikä on lapsen tai nuoren oma kieli, mitä kieltä heidän kotonaan puhutaan ja kuinka hyvin mielestäsi osaat suomea, mitä kieltä koulussa käytetään ja voiko apua saada omalla kielellä sekä mitä kieltä käytetään kavereiden kanssa. Mielipiteitä koulunkäynnistä kysyttiin kahden kysymyksen verran, joissa kummassakin oli useampia väittämiä ja vastausvaihtoehtoina oli hymynaamojen avulla koodattu täysin samaa mieltä, melko samaa mieltä, melko eri mieltä, täysin eri mieltä ja osittain samaa ja osittain eri mieltä. Vaikeista tilanteista koulussa oli kaksi kysymystä, joissa oli useampia kysymyksiä ja vaihtoehtoja. Lopuksi kysyttiin koulun ihmissuhteista, joissa kummassakin kysymyksessä oli useampia vastausvaihtoehtoja. Näissä kahdessa viimeisessä kysymyksessä oli myös käytetty hymynaamoja, jotka vastasivat täysin samaa mieltä, melko samaa mieltä, melko eri mieltä, täysin eri mieltä ja osittain samaa ja osittain eri mieltä vaihtoehtoja.

2.4 Aineistona lasten kyselyn vastaukset

Aineisto on kerätty sekä nettikyselynä että paperiversiona (Kinossalo 2019). Aineisto on määrällinen ja se on kerätty syksyn 2019 aikana Etelä-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla. Child-up tutkimushankkeeseen osallistui päiväkotikäisiä lapsia, jotka vastasivat kyselyn paperiversioon ja heitä vanhemmat puolestaan ovat vastanneet nettikyselyyn. Aineistoni koostuu 9-10 -vuotiaiden, 12-14 -vuotiaiden ja 15-16 -vuotiaiden lasten ja nuorten vastauksista. Aineisto on Excel muodossa, josta sitä pystyy muokkaamaan hyvin sekä helposti siirtämään IBM SPSS Statistics ohjelmaan (Child-up b, 2019-2021). Vastaajilta kysyttiin syntymämaata sekä vanhempien synnyinmaata (kts Liite 1). Näiden kysymysten vastausten perusteella vastaajat luokiteltiin maahanmuuttajataustaisiksi ja ei maahanmuuttajataustaa omaaviksi. Vastaajat, jotka olivat syntyneet muualla kuin Suomessa tai heidän molemmat tai toinen vanhemmista oli syntynyt muualla kuin Suomessa luokiteltiin maahanmuuttajataustaisiksi.

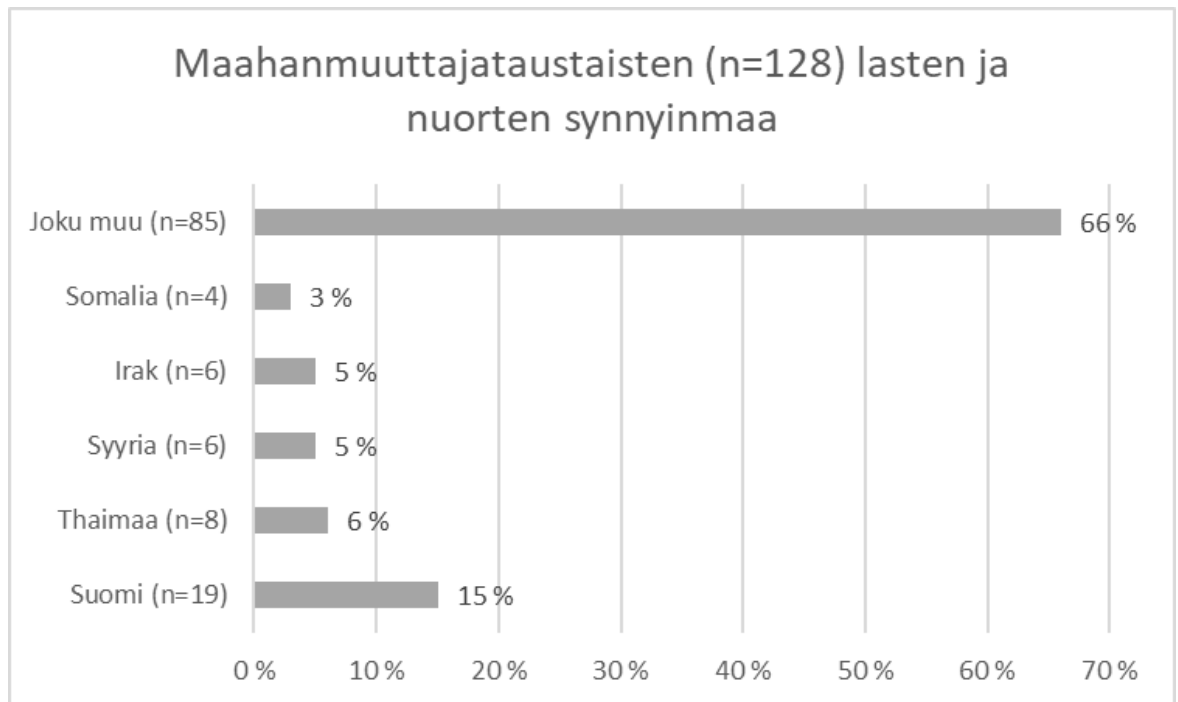
Aineistona käytän maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten vastauksia sekä ei maahanmuuttajataustaa omaavien vastauksia (Child-up b, 2019-2021). Jotta voidaan arvioida miten hyvin maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret ovat integrointuneet suomalaiseen koulumaailmaan, vertaan maahanmuuttajataustaisen lasten ja nuorten tuloksia niihin lapsiin ja nuoriin, joilla ei ole maahanmuuttajataustaa. Child-up tutkimushankkeen kysely kohdennettiin aina koko luokalle, jossa oli sekä maahanmuuttajataustaisia ja ei maahanmuuttajataustaa omaavia lapsia ja nuoria. Näin saatiin samalla kertaa myös ei maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten mielipiteet kerättyä. Olen itse analysoinut molempien ryhmien vastaukset.

Kyselyyn vastasi yhteensä 598 henkilöä. Kuvio 3. Kyselyyn vastanneiden määrä näkee prosentteina vastaajien määrän luokiteltuna maahanmuuttajataustaisiin ja ei maahanmuuttajataustaa omaaviin. Maahanmuuttajataustaisia vastaajia oli 128 kpl, joka on 21 % koko aineistosta. Maahanmuuttajataustaisista 51 (40%) oli tyttöjä ja 68 (53%) oli poikia. Maahanmuuttajataustaisista vastaajista 9 (7%) ilmoitti olevansa muun sukupuolisia. Opinnäytetyössäni en kuitenkaan käsittele sukupuolten välisiä eroja.

Kuvio 3. Kyselyyn vastanneiden määrä

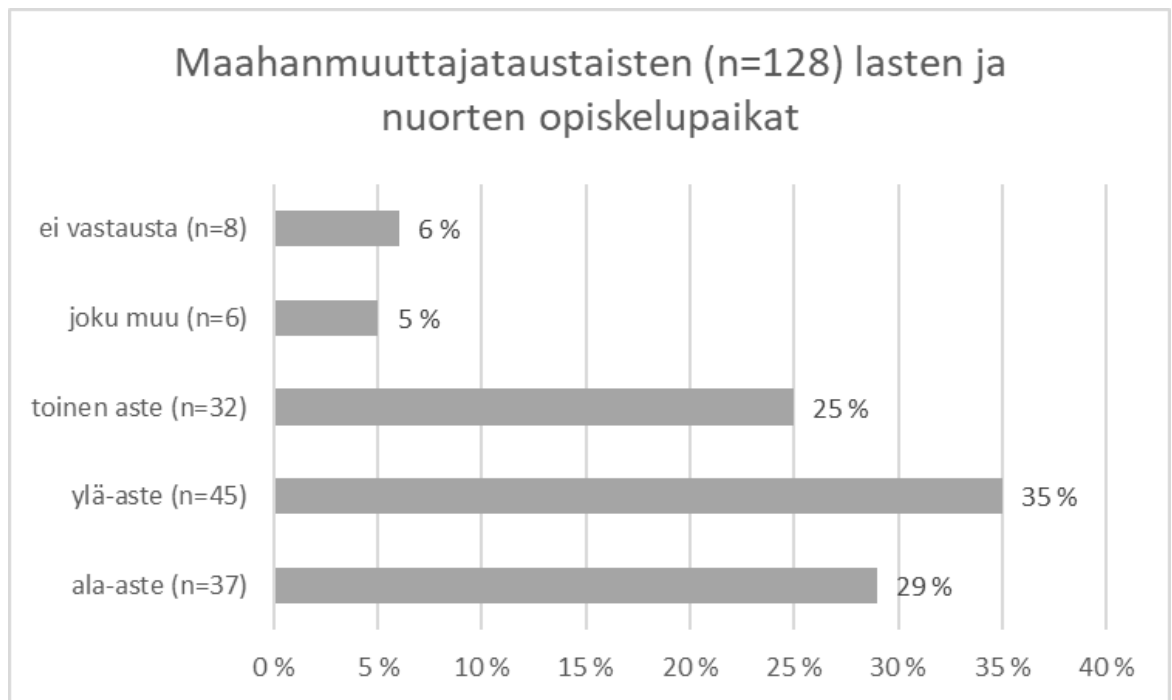
Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten synnyinmaan näkee prosentteina kuvio 4. Maahanmuuttajataustaisista lapsista 15 % oli syntynyt Suomessa eli synnyinmaana maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten joukosta suurin edustus oli lapsilla ja nuorilla, jotka olivat syntyneet Suomessa. Seuraavaksi yleisimmät maat olivat Thaimaa, Syyria, Irak ja Somalia. Jossain muissa maissa kuin näissä maissa syntyneitä lapsia ja nuoria oli 66 %.

Kuvio 4. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten synnyinmaa

Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria oli syntynyt yhteensä 24 eri maassa mukaan lukien Suomi.

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten opiskelupaikat kyselyn toteutushetkellä näkee prosentteina kuvio 5.

Kuvio 5. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten opiskelupaikat

Kyselyyn vastanneista maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista suurin osa opiskeli vastaushetkellä yläasteella. Ala-asteella opiskeli vajaa kolmannes maahanmuuttajataustaisista vastaajista. Toisella asteella opiskeli neljännes maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista. Koulupaikka joku muu oli vastannut 5 % ja vastaamatta oli jättänyt 6 % vastaajista.

2.5 Aineiston analysointitapa

Määrällisesti maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria oli vähän n=128. Päädyin tutkimuksessani tutkimaan maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria yhtenä joukkona, jotta heidän kaikkien anonymisuus olisi taattu. Jos olisin tarkastellut aineistoa sukupuolen mukaan olisi ollut vaarana, että muun sukupuoliset paljastuisivat, koska heitä oli määrällisesti niin vähän. Olisin voinut jättää analyysissäni huomiotta muun sukupuoliset ja tarkastella aineistosta vain tyttöjen ja poikien vastauksia, mutta minusta se olisi ollut väärin heitä kohtaan, jotka ovat valinneet sukupuolekseen muun. Mielestäni kaikki vastaukset olivat yhtä tärkeitä ja arvokkaita. Anonyymiuden vuoksi jätin pois myös aineiston tarkastelun suhteutettuna koulupaikkaan, koska vastaajia

oli vähän (n=128) ja ne jakautuivat neljään eri vaihtoehtoon. Tällöin olisi voinut olla mahdollista, että joku olisi tunnistanut vastaajia, vaikka minä itse tai opinnäytetyön lukijat emme tiedä missä aineiston kyselyjä on toteutettu. On mahdollista, että joku kyselyyn osallistuja tai jokin muu henkilö, joka on tiennyt kyseisen tutkimuksen toteuttamisesta ja osallistujista voisi tunnistaa vastausten perusteella kyselyyn osallistuneita.

Ensimmäiseksi latsin omalle koneelle SPSS-ohjelman testiversion, jonka saa omalle koneelle kahdeksi viikoksi ilmaiseksi. Child-up tutkimushankkeen aineisto oli Excel tiedostona. Samassa Excel tiedostossa on kaikkien lasten ja nuorten vastaukset. Excel tiedoston siirsin IBM SPSS Statistics -ohjelmaan, joka on tilastointiohjelma. Jatkossa käytän ohjelmasta lyhennettä SPSS. Aineistoa kuvaillaan ja esitellään erilaisilla SPSS:llä tehtyjen frekvenssitaulukoiden, ristiintaulukoinnin ja khiin-neliö testien avulla. SPSS-ohjelman avulla voidaan esittää tuloksia myös graafisesti.

Aineistoon oli valmiiksi koodattu maahanmuuttajataustaiset henkilöt. Aloittaessani analysoinnin ajoin aineistosta erilaisia frekvenssitaulukoita, jolloin huomasin sen, että aineistossa oli hyvin vähän maahanmuuttajataustaisia henkilöitä (n=60). Huomasin myös, että aineistossa ei ollut määritelty maahanmuuttajataustaisiksi lapsia ja nuoria, jotka olivat syntyneet ulkomailla, mutta joiden vanhemmat olivat suomalaisia. Tässä vaiheessa otin yhteyttä Child-up tutkimushankkeen yhteishenkilöön. Sain tiedoksi Child-up tutkimushankkeen projektipäällikkö Kinossalolta (2020), että aineiston luokittelutapaa oli muutettu sen jälkeen, kun olin saanut aineiston ja ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä aineistossa oli 128. Tämän jälkeen itse koodasin aineistooni puuttuvat maahanmuuttajataustaiset henkilöt siten, että maahanmuuttajataustainen statuksen saivat ne henkilöt, jotka olivat syntyneet ulkomailla ja he, joiden vanhemmat tai toinen vanhemmista oli syntynyt ulkomailla.

Kyselylomakkeen (kts Liite 1) kysymyksissä 15 mielipiteitä koulusta, 16 kommunikaatiota ja osallistumista koulussa sekä kysymyksessä 19 ilmapiiriä ja suhteita koulussa vastausvaihtoehtoja oli viisi: 1. Täysin samaa mieltä, 2. Melko samaa mieltä, 3. Osittain samaa, osittain eri mieltä, 4. Melko eri mieltä ja 5. Täysin eri mieltä. Nämä vastaukset oli kirjoitettu kyselylomakkeeseen sekä ne olivat myös merkitty erilaisilla hymynaamoilla. SPSS-ohjelmalla loin näihin kysymyksiin uudet muuttujat, jotka olivat 1. Samaa mieltä, 2. En samaa, enkä eri mieltä ja 3. Eri mieltä. Vastaukset 1.

Samaa mieltä sisältävät alkuperäisen kyselylomakkeen vastaukset täysin samaa mieltä ja melko samaa mieltä. Vastaukset 3 Eri mieltä sisältävät alkuperäisen kyselylomakkeen vastaukset melko eri mieltä ja täysin eri mieltä. Tein näin, koska mielestäni oleellista oli, oliko vastaaja samaa vai eri mieltä ei se oliko vastaaja vain hieman samaa tai eri mieltä. Vastaajien vastaukset hajautuivat viiden vastausvaihtoehdon sijasta kolmeen.

Frekvenssitaulukoilla voidaan ilmaista lukumääriä ja prosentteja tutkittavasta aineistosta. Ristiintaulukoinnilla puolestaan voidaan esittää aineistosta lukumääriä tai prosentteja toisen muuttujan määrittämissä ryhmissä. Muuttujien välistä riippuvuuden tilastollista merkitystä voidaan tutkia khiin-neliö testin p-arvolla. Mikäli p-arvo on alle 0,05 on ero/riippuvuus merkitsevää 5% merkitsevyydellä. (Taanila 2017, 12, 16, 17.) Olen tehnyt aineistostani erilaisia frekvenssitaulukoita sekä khiin-neliö testejä. Ainoastaan yhdestä kysymyksestä sain merkitsevän tuloksen khiin-neliötestillä. Tämä kysymys oli kysymys 17 jossa kysyttiin hankaliin tilanteisiin joutumisesta koulussa (kts Liite 1) ja tarkemmin kohta 17.1 olen tullut uuteen tilanteeseen tai ympäristöön. Käsitelen tätä kysymystä tarkemmin luvussa 6.3 Vaikeat tilanteet koulussa.

Loin aineiston kysymyksistä frekvenssitaulukoita. Mielestäni tällä tavoin pystyin hahmottamaan paremmin kokonaisuuden kysymyksestä ja oliko kysymyksessä mahdollisesti minua kiinnostavia tuloksia. Näin meneteltyä poimin minun opinnäytetyöni kannalta oleelliset kysymykset ja jatkoin näiden kysymysten analysointia ristiintaulukoinnilla.

Ristiintaulukoin lähes kaikkia kysymyksiä siten, että sain tuloksissa näkyviin sekä ei maahanmuuttajataustaisten vastaukset, että maahanmuuttajataustaisten vastaukset. Ristiintaulukoimalla sain myös helposti näkyviin missä kysymyksissä oli opinnäytetyöni kannalta oleellista tietoa. Ristiintaulukoinnin avulla sain opinnäytetyöhöni vastauksia seuraavista aihealueista: lasten ja nuorten kokemuksia koulusta ja oppimisesta, kommunikointi ja osallistuminen koulussa, vaikeat tilanteet koulussa, hankalista tilanteista selviäminen sekä kaverisuhteet ja ilmapiirit koulussa.

Aineistostani SPSS-ohjelmalla luomani erilaiset taulukot tallensin Wordiin. Tämä siksi, että SPSS-ohjelma oli vain kaksi viikkoa käytössäni ja Wordistä sain jatkossa taulukot käyttööni. Olen käyttänyt opinnäytetyössäni taulukoita, jotka olen saanut

suoraan SPSS-ohjelmasta mutta olen muokannut niitä Excelissä, jotta olen saanut palkkikaavioista ja taulukoista yhteneväisen ulkoasun.

Opinnäytetyössäni olen jättänyt kokonaan analysoimatta seuraavat kyselylomakkeen (kts Liite 1) kysymykset: 6. Kuinka vanha olit kun tulit suomeen, 5. Asuitko jossain kolmannessa maassa ennen Suomeen muutttoa, 7. Kerro perheesi asumisesta, 10. Kuinka hyvin mielestäsi osaat suomea? Jätin nämä kysymykset analysoimatta, koska mielestäni näistä kysymyksistä en saanut oleellista tietoa tutkimukseni kannalta.

2.6 Tutkimuksen validiteetti, reliabiliteetti ja eettisyys

Suomessa tutkijaa ohjaavat eettiset yleiset periaatteet. Peruslähtökohtana ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa on tutkittavien henkilöiden luottamus tieteeseen ja tutkijoihin. Tutkijan tulee kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa, itsemääräämisoikeutta, aineetonta ja aineellista kulttuuriperintöä sekä luonnonmukaisuutta. Tutkimus tulee toteuttaa siten, ettei tutkimuksesta aiheudu tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. Tutkimukseen osallistuminen tulee olla vapaaehtoista ja siitä voi myös kieltäytyä. Osallistumisen tutkimukseen voi myös keskeyttää kesken tutkimuksen tai suostuksensa tutkimukseen voi perua. Tutkimukseen osallistuvilla on oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta. (Kohonen, Kuula-Lumi & Spooft 2019, 7, 8.)

Edellytys kriittiselle arvioinnille ja tieteen edistymiselle on tieteen avoimuus. Yksi tapa toteuttaa avoimuutta on aineiston tallentaminen muiden tutkijoiden saataville. Aineiston avoimuutta määritettäessä otetaan huomioon tieteen vapaus, sananvapaus, henkilötietojen ja yksityisyyden suoja. Aina ei voida aineistoja avata lainsäädännöllisistä tai eettisistä syistä. Tietojen keruu vaiheessa on informoitava tutkimukseen osallistujia aineiston avoimuudesta. Aineiston sisältäessä henkilötietoja tutkimuksen rekisterinpitäjä on vastuussa aineiston mahdollisesta avaamisesta noudattaen lainsäädäntöä. Koko tutkimuksen elinkaaren ajan on käytettävä luotettavia ja

tietoturvallisia palveluita. Avaamalla tutkimusaineiston myös toisille tutkijoille vähennetään tarvetta kerätä samankaltaisia aineistoja tarpeettomasti. (Kohonen ym. 2019, 13.)

Lasten tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tasolla. Alaikäisille tulee antaa tutkimuksesta tietoa tavalla, jonka hän pystyy ymmärtämään. Alle 15-vuotiaiden osalta huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Lapsella on kuitenkin oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, vaikka huoltajat olisivat päättäneet toisin. Pelkkä informointi tutkimuksesta huoltajille riittää silloin, kun ei käsitellä alaikäisten lasten henkilötietoja. Yli 15-vuotiaiden alaikäisten osalta tutkimukseen osallistumiseen riittää hänen oma suostumuksensa. Huoltajaa tulee kuitenkin informoida tutkimuksesta, jos tutkimusasetelma tai -kysymykset sallivat sen. Tutkijalla on mahdollisuus keskeyttää alaikäisen osallistuminen tutkimukseen, jos tutkimukseen osallistuminen ei ole alaikäisen edun ja tahdon mukaista. (Kohonen ym. 2019, 9-10.)

Erityisiin henkilöstöryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely on pääsääntöisesti kielletty. Tällaisia tietoja ovat esim. rotu ja etninen alkuperä. Tutkimusaineisto voi kuitenkin käsitellä erityisiin henkilöstöryhmiin kuuluvien henkilöiden tietoja, jos se on historiallisen tai tieteellisen tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämätöntä. (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2019, 11, 12.)

Child-up-tutkimushankkeessa kaikki tiedot kerätään, käytetään ja säilytetään EU:n direktiivin 95/45/EY ja uuden tietosuojaa-asetuksen 2106/679 mukaisesti. Kaikki tiedot säilytetään voimassa olevien tietosuojaa koskevien kansallisten lakien mukaisesti. Hankkeessa käytetyt tiedot ovat julkisesti saatavilla ja niitä voidaan käyttää vapaasti hankkeen tarkoitusta varten. Tutkimukseen osallistujille taataan nimettömyys eikä heidän identiteettinsä paljastu. Arkaluonteiset henkilötiedot ovat vain Child-up-tutkimushankkeen tutkijoiden saatavilla. Child-up-tutkimushankkeeseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista eikä ketään pakoteta osallistumaan tutkimukseen. Lasten suostumus tutkimukseen kerätään lasten vanhemmilta. Kieli käännettiin niille lapsille, joilla ei ole riittävää suomen kielen taitoa. Kerätty tieto erotetaan henkilötiedoista ja säilytetään erikseen. Henkilökohtaiset tiedot säilytetään

eri tiedostoissa tulosten kanssa. Kaikki tiedot tallennetaan tietosuojan ja luottamuksen takaamiseksi suojattuun palvelimeen salasanalla suojatulla alueella. (Annex 1 to the Grant Agreement, 74-79.)

Tarkoitukseni on kuvata mahdollisimman rehellisesti ja huolellisesti tutkimusprosessi ja sen eteneminen. Erillistä tutkimuslupaa en tarvinnut omalle tutkimukselleni, koska tutkimukseni on osa Child-up-tutkimushanketta, jolla on jo tutkimuslupa. Child-up-tutkimushanke on huolehtinut tutkittavien lasten ja nuorten tiedottamisesta sekä myös heidän huoltajiensa tiedottamisesta tutkimukseen osallistumisen osalta.

Vastauksia käsittelen ja raportoin siten, ettei tulosten perusteella voida päätellä mitä kukin on vastannut. Tämän vuoksi en tarkastele tuloksia siten, että muuttujana olisi sukupuoli tai sen mukaan missä maahanmuuttajataustaiset opiskelevat. En myöskään nosta mitään yksittäisiä vastauksia tuloksissani esille. Kirjallisuuden osalta kunnioitan käyttämiäni lähteitä ja tuon ne lähdeviitteistä ja lähdeluettelossa kirjallisten töiden ohjeiden mukaisesti esille.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuutta kuvataan reliabiliteetin ja validiteetti käsitteiden avulla (Toikko & Rantanen 2009, 121). Validiteetti tarkoittaa systemaattisen virheen puuttumista. Tutkimuksen tulee mitata sitä, mitä on ollut tarkoitus selvittää. Mitattavat käsitteet ja muuttujat täytyy olla tarkoin määriteltyjä, jotta tulokset ovat valideja. Huolellisella suunnittelulla ja tarkoin harkitulla tiedon keruulla validius on varmistettavissa. Perusjoukon tarkka määrittely, edustavan otoksen saaminen ja vastausprosentin korkea saavutettavuus tukee validin tutkimuksen toteutumista. (Heikkilä 2014, 27.)

Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten tarkkuutta. Tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia, Luotettavalta tutkimukselta vaaditaan toistettavuus samanlaisiin tuloksiin. Tutkimuksen tulokset eivät välttämättä päde toisessa ajassa tai toisessa yhteiskunnassa yhteiskunnan monimuotoisuudesta ja vaihtelevuudesta johtuen. Tulokset ovat sattumanvaraisia, mikäli otoskoko jää hyvin pieneksi. (Heikkilä 2014, 28.)

Tutkimukseni luotettavuus ja tulosten tarkkuus kärsivät maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten vähäisestä määrästä. Maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria oli vähän. He jakautuivat useampaan ikäluokkaan ja koulutustasolle ja näin ollen ei

ollut mahdollisuutta tarkastella tiettyä ikäryhmää tai koulutustasolla olevia lapsia ja nuoria. Vähäisen maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten määrän vuoksi aineiston tarkastelu sukupuolen mukaan ei onnistunut. Minulla ei itsellä ollut pääsyä alkuperäiseen aineistoon. Olisin kuitenkin halunnut tarkistaa muutamia seikkoja alkuperäisestä aineistosta, esimerkiksi kyselyyn vastanneiden iän kohdassa oli ikähaarukka 4-110-vuotta. Jäin miettimään oliko joku todella vastannut iän näin vai oliko aineiston syöttäjälle sattunut näppäilyvirhe syöttäessään vastauksia koneelle. Tähän voi myös olla jokin tekninen syy miksi näin on toimittu. Ei maahanmuuttajataustaa omaavien osalta tutkimus oli paljon luotettavampi ja tulokset tarkempia, koska heitä oli määrällisesti huomattavasti enemmän. Olen sitä mieltä, että tutkimukseni tuloksista voidaan puhua yleisellä tasolla, mutta tuloksia ei voida tarkastella tietyn ikäluokan, sukupuolen tai koulutason perusteella, eikä myöskään voida yleistää kaikkien maahanmuuttajataustaisten olevan jotain tiettyä mieltä asioista.

3 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET HENKILÖT SUOMESSA

Tässä luvussa käsittelen Suomen maahanmuuttoa koskevaa politiikkaa ja lainsäädäntöä, maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ja maahanmuuttajataustaisten lukumäärää Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla.

3.1 Suomen maahanmuuttoa koskeva politiikka ja lainsäädäntö

Maahanmuuttajilla tarkoitetaan maahan tulleita ulkomaalaisia sekä takaisin Suomeen muuttavia suomalaisia ja heidän jälkeläisiään. ensimmäiset pakolaiset saapuivat Suomeen 1970-luvulla. Suomi liittyi Euroopan Unioniin vuonna 1995. Tällöin Suomi joutui muuttamaan maahanmuuttopolitiikkaansa ja hyväksymään melko vapaan liikkumisen yhteisön sisällä. Euroopan Unioniin liittymisen myötä Suomeen on muuttanut yhä enemmän ulkomaalaisia. Suomeen muutetaan yhä enemmän ja useista eri syistä kuten pakolaisuus, työnteko, opiskelu ja paluumuutto. Maahanmuuttajia tulee Suomeen joka puolelta maailmaa. Suurinta maahanmuuttoa on kuitenkin lähialueilta. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 33, 37, 55.)

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan ulkomailla syntynyttä Suomeen toistaiseksi tai pysyvästi muuttanutta henkilöä. Maahanmuuttajataustaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka on itse muuttanut tai hänen vanhempansa ovat muuttaneet maahan. Ensimmäisen polven maahanmuuttajista puhutaan, kun puhutaan maahan muuttaneista henkilöistä. Toisesta polvesta ja sitä seuraavista polvista puhuttaessa tarkoitetaan ensimmäisen polven jälkeläisiä. (Martikainen & Haikola 2010, 9, 10.)

Maahanmuuttopolitiikan tarkoituksena on edistää maahanmuuttoa, jollaista Suomi tarvitsee mm. väestön ikääntymisestä johtuen. Vaikka liikkuvuutta yritetään saada sujuvammaksi, on tavoitteena pitää maahanmuutto Suomeen hallittuna. Hallittu maahanmuutto ottaa huomioon maahanmuuttajien oikeusaseman turvaamisen, kansalliset velvoitteet sekä yhteiskunnan turvallisuuden ja kestävänsä. Suomi osallistuu Euroopan Unionin maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehittämiseen aktiivisesti. (Maahanmuuttopolitiikka perustuu yhteisiin linjauksiin ja sopimukseen, [Viitattu 22.11.2019].)

Suomessa maahanmuuttopolitiikka perustuu yhteisiin linjauksiin ja sopimuksiin. Maahanmuuttopolitiikka ja siihen liittyvä lainsäädäntö perustuvat hallituksen linjauksiin tavoitteisiin, Euroopan Union yhteiseen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaan sekä kansainvälisiin sopimuksiin. Kansainvälisistä sopimuksista tärkeimmät ovat Geneven pakolaissopimus, Euroopan ihmisoikeussopimus, kidutuksen vastainen yleissopimus ja lapsen oikeuksien sopimus. Tärkeimmät lait, joilla määritellään kotoutumista ja maahanmuuttoa ovat: perustuslaki, vastaanottolaki, ulkomaalaislaki, kotoutumislaki, yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki. Lähtökohtaisesti kuitenkin koko Suomen lainsäädäntö oikeuksineen ja velvolluuksineen koskee kaikkia Suomessa asuvia. (Maahanmuuttopolitiikka perustuu yhteisiin linjauksiin ja sopimuksiin, [Viitattu 22.11.2019]; Lait ja kansainväliset sopimukset, [Viitattu 22.11.2019].)

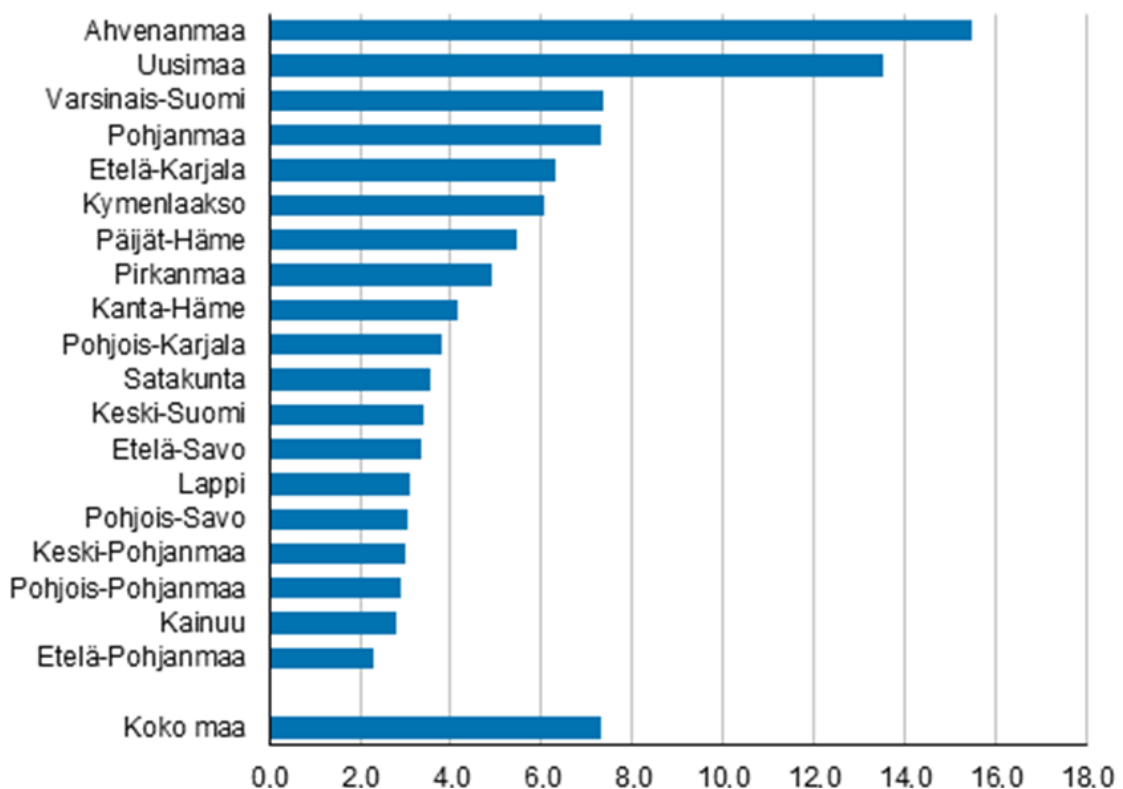
3.2 Maahanmuuttajataustaiset henkilöt Suomessa

Suomessa asui vuoden 2018 lopussa tilastokeskuksen mukaan 402 619 ulkomaalaistaustaista henkilöä, joka on 7,3 % koko maan väestöstä. Ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisia oli 335 414. Ensimmäisestä polvesta puhuttaessa tarkoitetaan ulkomailla syntyneitä. Näistä eurooppalaisten osuus oli 55% aasialaisia 29 % ja afrikkalaisia 11 %. Toisen polven ulkomaalaistaustaisia eli suomessa syntyneitä ensimmäisen polven jälkeläisiä oli 67 205. Näistä eurooppalaistaustaisia oli 48 %, aasialaisia 27 % ja afrikkalaisia 22 %. Kymmenessä vuodessa ulkomaalaistaustaisten määrä Suomessa on kaksinkertaistunut. (Suomen virallinen tilasto (SVT) a [Viitattu 10.3.2020].)

Ulkomaalaistaustaisista suurinta ryhmää edustivat ne, joiden taustamaa oli Venäjän tai entisen Neuvostoliiton alue. Vuoden 2018 lopussa heitä oli 85 534 henkilöä. Seuraavaksi eniten oli virolaistaustaisia 49 989 henkilöä, irakilastaustaisia 22 336 henkilöä ja somalialaistaustaiset 20 723 henkilöä. (Suomen virallinen tilasto a [Viitattu 10.3.2020].) Suurimmat vieraskieliset ryhmät koko maassa olivat venäjän- ja vironkieliset. Kolmanneksi eniten oli arabiankielisiä. (Etelä-Pohjanmaan liitto [Viitattu 9.1.2020].)

Suomessa ulkomaalaistaustaisista eniten asui Ahvenanmaalla ja Uudellamaalla, kun heidän määränsä suhteutetaan maakunnan väestön määrään. Yli puolet ulkomaalaistaustaisista asui Uudellamaalla. Suomessa maahanmuuton ensimmäinen kohde on ollut vuosia Helsinki. Kasvanut maahanmuutto ja pakolaisten kuntiin sijoittaminen on lisännyt muiden maanosien ulkomaalaistaustaista väestöä. Etelä-Pohjanmaalla ulkomaalaistaustaisten määrä suhteutettuna koko maakunnan väestöön on maan pienin vain 2,3 %. Vuonna 2018 ulkomaalaistaustaisten osuus oli suurimonsa Ahvenanmaan kunnissa, pääkaupunkiseudulla, Korsnäsissä ja Närpiössä sekä Turussa. Näissä kunnissa maahanmuuttajataustaisten osuus alueen väestöstä vaihteli kymmenen ja 21,5 prosentin välillä. (Maahanmuuttajat väestössä [Viitattu 11.3.2020].) Kuvio 6. Ulkomaalaisten osuus väestöstä maakunnittain 2018 näkee kaikkien maakuntien sekä kokomaan tilanteen ulkomaalaistaustaisen osuudesta väestöstä prosentteina.

Kuvio 6. Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä maakunnittain 2018 (Suomen virallinen tilasto (SVT) b [Viitattu 10.3.2020])

Etelä-Pohjanmaa on kaikista Suomen maakunnista suomenkielisin. Suomea äidinkielenä puhui 97,5 % maakunnan väestöstä vuoden 2018 lopulla. Äidinkielenään muita kuin Suomen virallisia kieliä puhuvia oli Etelä-Pohjanmaan väestöstä 2,2 %,

joka määrällisesti tarkoittaa 4103 henkilöä. Vieraskielisistä eniten oli venäjänkielisiä 20,9 % sekä vironkielisiä 17,6 %. Muita suuria kieliryhmiä olivat unkari 7 %, thai 5,4 % sekä englanti 4,3 %. Vieraskielisten määrä nousi Etelä-Pohjanmaalla vuodesta 2017 vuoteen 2018 3,7 %. (Etelä-Pohjanmaan liitto [Viitattu 9.1.2020].)

Vuoden 2018 lopulla Etelä-Pohjanmaan väestöstä ulkomaalaisia oli 1,7 % mikä vastaa 3227 henkilöä. Etelä-Pohjanmaalla ulkomaalaisten määrä on kaikista maakunnista pienin. Eniten ulkomaalaisia Etelä-Pohjanmaalle on tullut Virosta ja Venäjältä. Kaikista Etelä-Pohjanmaan ulkomaalaisista virolaisten osuus on 21,9 %, venäläisten osuus 12,1 %. Muita suuria ryhmiä ovat unkarilaiset 7,3 %, ukrainalaiset 6,4 %, thaimaalaiset 5,7 % ja ruotsalaiset 5,5 %. (Etelä-Pohjanmaan liitto [Viitattu 9.1.2020].) Työperäistä maahanmuuttoa on Etelä-Pohjanmaalla paljon. Etelä-Pohjanmaa on edelläkävijä työperäisen maahanmuuton osaamisessa ja alkuvaiheen palveluiden järjestämisessä. (Kotoutuminen Etelä-Pohjanmaalle [Viitattu 10.3.2020].)

Vuoden 2018 lopussa Pirkanmaalla asui 24 975 henkilöä, jotka puhuivat äidinkielenään jotain muuta kuin Suomen virallisia kieliä. Tämä on 4,8 % Pirkanmaan väestöstä. Kuitenkin Pirkanmaalla asui koko Suomen vieraskielisistä henkilöistä 6,4 %. Pirkanmaalla yleisimmin puhutut vieraat kielet olivat venäjä, arabia, viro, persia ja englanti. (Kansainvälistyvä Pirkanmaa [Viitattu 10.3.2020].)

Tarkasteltaessa vuoden 2018 lopulla Pirkanmaan väestöstä ulkomaankansalaisia oli 15 679 henkilöä, joka vastaa noin kolmea prosenttia Pirkanmaan koko väestöstä. Suurimmat ulkomaankansalaisten ryhmät Pirkanmaalla ovat Virolaiset, joita on 2209 henkilöä. Seuraavaksi eniten on Venäläisiä 1277 henkilöä, Irakilaisia 941 henkilöä, Afganistanilaisia 769 henkilöä ja kiinalaisia 755 henkilöä. (Pirkanmaan maahanmuuttajatilastoja [Viitattu 10.3.2020].) Pirkanmaalle muutetaan ennen kaikkea perhesyistä sekä työn ja opiskelun perässä. Kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita on Tampereen yliopistossa ja Tampereen ammattikorkeakoulussa sekä Hämeen ammattikorkeakoulun Valkeakosken campuksella. Myös humanitaarista maahanmuuttoa on. Eri puolilla Pirkanmaata toimii muutamia turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksia ja ryhmäkoteja. (Kansainvälistyvä Pirkanmaa [Viitattu 10.3.2020].)

3.3 Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret Suomessa

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten menestymistä uudessa yhteiskunnassa katsotaan usein kotoutumisen mittarina. Tällöin usein arvioidaan opetusta ja koulutusta, koska he saavat saman koulutuksen kuin valtaväestön lapset. Suomessa kaikilla lapsilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen. (Teräs & Kilpi-Jakonen 2013, 184.) Maahanmuuttajien lapset menestyvät usein huommin koulussa kuin valtaväestön lapset. Heidän koulutuksensa jää usein matalammaksi kuin kantaväestön. Maahanmuuttajavanhempien sosioekonominen asema on yleensä heikompi, joka on yleensä selittävänä tekijänä koulutuseroissa. Koulumenestystä kohentavia tekijöitä ovat valtaväestön kielen hallinta, yhteiskunnan järjestelmien tuntemus ja vanhempien tuki sekä pyrkimys hyvään koulutukseen. (Heath, Anthony, Rothon & Kilpi 2008, 211-235, Teräksen & Kilpi-Jakosen 2013, 185 mukaan.)

Suomeen tulee myös alaikäisiä lapsia ilman huoltajaa tai vanhempaa. Vuonna 2018 Suomeen tuli alaikäisiä turvapaikanhakijoita 109 henkilöä. Eniten alaikäisiä yksin saapuvia turvapaikanhakijoita tulee Irakista, Afganistanista ja Somaliasta. (Maahanmuuton tunnusluvut 2018, 21.) Suurin osa Suomeen yksin tulleista lapsista ja nuorista on turvapaikanhakijoita (Anis & Esberg, 2018). Tarkkaa tietoa yksin matkaavien lapsien taustoista ei ole, mutta jos he eivät ole turvapaikanhakijoita, he todennäköisesti muuttavat parempien koulutusmahdollisuuksien ja työpaikkojen vuoksi (Mai 2010, 74-75).

4 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN LASTEN JA NUORTEN KOTOUTUMINEN

Tässä luvussa käsittelen lasten ja nuorten kotoutumiseen liittyviä asioita. Kotoutumisessa keskeisiä asioita lasten ja nuorten näkökulmasta ovat sosialisatio, lapsen tai nuoren oma kotoutumissuunnitelma, perheen kotoutumissuunnitelma, identiteetti ja monikulttuurillisuus. Lasten ja nuorten kotoutumisessa keskeisessä roolissa on koulu.

4.1 Lapsen ja nuoren kotoutuminen ja sosialisatio

Kotoutuminen on moniulotteinen prosessi, jossa maahanmuuttaja saa tarvitsemansa tiedot ja taidot toimiakseen yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä. Kotoutuminen on vuorovaikutusta ja laajaa yhteistyötä yhteiskunnan eri viranomaisten sekä erilaisten arjen yhteisöjen kanssa. (Mitä kotoutuminen on? [Viitattu 22.11.2019].) Kotoutumissuunnitelmaa tehdessä tulee huomioida maahanmuuttajan kielitaito, koulutustausta, ammatillinen osaaminen ja henkilökohtaiset tavoitteet. Huomioon tulee myös ottaa maahanmuuttajan tausta, yksilöllinen tilanne, erityiset palvelutarpeet sekä niiden muutokset kesken kotoutumisprosessin. Maahanmuuttajan oman aktiivisuuden tukeminen on tärkeää. (Kotoutuminen 2019.) Onnistunut kotoutumisprosessi on investointi tulevaisuuteen, joka maksaa itsensä kyllä takaisin tulevana verotuloina, nuorempana väestörakenteena ja kulutuskysynnän kasvuna (Kotouttaminen kannattaa, [Viitattu 22.11.2019]).

Suomessa toimitaan integraatiomallin mukaan, jossa maahanmuuttajilla katsotaan olevan Suomen kansalaisina samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin kansalaisilla. Maahanmuuttajien oma kulttuuri ei ole tasavertaisen kansalaisuuden este vaan sitä vahvistava tekijä. Integraatioksi kutsutaan halua ja kykyä ylläpitää hyviä suhteita oman ryhmän ja valtaväestöä edustavien kanssa. (Paavola & Talib 2010, 41, 66.) Kotouttamislaissa todetaan ne yhteiskunnan toimenpiteet, joita tarvitaan maahanmuuttajaa tukemaan, jotta hän saavuttaisi yhteiskunnassa tarvittavat taidot ja tiedot. Maahanmuuttajia tulee tukea ja mahdollistaa tasavertaisuuden ja

valinnanvapauden periaatteiden mukaisesti ylläpitämään omaa kulttuuriaan, uskontoaan ja elämänkatsomustaan. (Korpela 2005a, 27.)

Lapsen sosialisatio tapahtuu perheessä. Perhe on perusta, josta käsin lapset ikänsä ja kulttuurinsa mukaisesti osallistuvat laajempiin elinpiireihin. Tällaisia ovat esimerkiksi yhteiskuntaa edustavien instituutioiden toiminta (koulut/varhaiskasvatus) ja verkostoituminen ikätovereiden kanssa. Eriolaisten vuorovaikutusten ja vaikutteiden kautta lapsi kehittyy yhteisönsä sekä monikulttuurisen yhteiskunnan jäseneksi. Eri kulttuureista muuttaneilla perheillä on eroja lasten kasvatuksen suhteen muun muassa vanhempien antaman tuen ja kontrollin tasossa sekä miten paljon ja millaiseen itsenäisyyteen ja eriytymiseen vanhemmat rohkaisevat lastaan. (Alitolppa-Niitamo 2010, 47-48.) Uuteen kulttuuriympäristöön muuttaneiden lasten uudet käyttäytymisnormit voivat olla valtayhteisön mukaisia. Uudet käyttäytymisnormit saattavat kuitenkin olla ristiriidassa heidän vanhempiansa käyttäytymissääntöjen ja käsitysten kanssa. Tämä voi aiheuttaa perheissä konfliktitilanteita. (Alitolppa-Niitamo 2010, 54.)

Lasten ja nuorten kotoutumisen tavoitteena on hankkia koulutuksen avulla sellainen perusta, että aikuistuttuaan heistä tulee joka suhteessa yhteiskunnan tasavertaisia jäseniä. Lasten ja nuorten kotoutumisen keskeisenä asiana pidetään korkeatasoista ja riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa, jolla päästäisiin mahdollisimman lähelle äidinkielistä tasoa. Hyvä suomen tai ruotsin kielen taito takaa maahanmuuttajalapsille ja -nuorille tasa-arvoiset mahdollisuudet yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. (Korpela 2005a, 29,30.) Lasten ja nuorten kotoutumisessa on tärkeää tukea heitä riittävän pitkään, suunnitellusti ja johdonmukaisesti yhdessä vanhempien/huoltajien kanssa (Korpela 2005a, 31).

Kotouttamislaissa korostetaan yhteiskunnan valtakulttuurin ja maahanmuuttajan oman kulttuurin välistä tasapainoa (L 30.12.2010/1386, 1 luku, 1§). Vähemmistö kulttuureiden mahdollisuudet siirtää omaa kulttuuria ja perinteitä lapsilleen ovat vähäisemmät kuin valtakulttuurin omaavien keskuudessa. Koulut ja päiväkodit ovat tässä avainasemassa. Vahvana kotouttavana voimana on kiinnostus, arvostus ja kunnioittava suhtautuminen lapsen tai nuoren taustakulttuuria kohtaan. Lapset ja nuoret omaksuvat nopeasti valtakulttuurin tapoja ja arvostuksia pintapuolisesti.

Jotta pinnallisesta omaksumisesta päästään syvempään ymmärrykseen tarvitsevat lapset ja nuoret tässä prosessissa apua. (Korpela 2005a, 30.)

4.2 Lapsen ja nuoren kotoutumissuunnitelma

Kotouttamissuunnitelma laaditaan aina lapselle, joka on saapunut maahan ilman huoltajaa sekä oleskeluluvan saaneelle alaikäiselle maahanmuuttajalle. Kotouttamissuunnitelma laaditaan muille alaikäisille maahanmuuttajille, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi. (L 30.12.2010/1386, 2 luku, 15§.) Kotouttamissuunnitelman tarvetta arvioidessa huomioidaan lapsen yksilölliset olosuhteet, lapsen toiveet sekä lastensuojelulain mukaisesti hänen etunsa ja kehitysvaiheensa. Kotouttamissuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen ja hänen huoltajansa tai edustajansa kanssa. Alaikäisen lapsen kotouttamissuunnitelma sovitetaan lapsen perheen kotoutussuunnitelman kanssa yhteen muiden hänelle laadittavien suunnitelmien kanssa. Kotouttamissuunnitelma laaditaan paikallisten viranomaisten opetus-, nuoriso- sekä sosiaali- ja terveystoimen edustajien kanssa monialaisena yhteistyönä. Erityisesti monialaisena yhteistyönä laaditusta kotoutumissuunnitelmasta hyötyvät ilman huoltaa saapuneet lapset ja nuoret sekä yläkouluikäisinä Suomeen muuttaneet lapset, vähäisen koulutustaustan omaavat henkilöt sekä lapset ja nuoret, joiden perheissä esiintyy hyvinvointia uhkaavia ongelmia. (Alaikäisen kotoutumissuunnitelma, [Viitattu 3.11.2019].)

Alaikäisen kotoutussuunnitelma voi sisältää seuraavia asioita: erilaisia opintoja perusopinnoista lukioon ja ammatillisiin opintoihin, täydennys- ja jatkokoulutuksia, oman äidinkielen opiskelua, sosiaali- ja terveystoimintaa, työpajatoimintaa, harrastusten ja vapaa-ajantoiminnan pariin ohjaamista sekä sosiaalisen ja yhteiskunnallisen osallistumisen vahvistamista. (Alaikäisen kotoutumissuunnitelma, [Viitattu 3.11.2019].) Kotouttamissuunnitelman kesto on pääsääntöisesti kolme vuotta. Mikäli lapsella on erityisiä tarpeita sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentunut toimintakyky, luku- ja kirjoitustaidottomuuden tai tarve lastensuojelun toimenpiteille voidaan kotoutumissuunnitelmakesto pidentää kahdella vuodella. (Laatimisen aikataulu ja suunnitelman kesto [Viitattu 21.11.2019].)

4.3 Perheen kotoutumissuunnitelma

Perheelle voidaan laatia oma kotoutumissuunnitelma, mikäli perheen kokonaistilanne sitä vaatii. Perheiden kotoutumissuunnitelmissa erityistä huomiota kiinnitetään lapsen ja nuoren kehitystä tukevan ja ohjaavan vanhemmuuden edellytyksiin ja vanhempien tuen ja koulutuksen tarpeisiin. Kotoutumissuunnitelma laaditaan monialaisena yhteistyönä ja siihen sovitetaan mukaan yksilöllisten kotoutumissuunnitelmien ja perheenjäsenille laadittujen muiden asiaan liittyvien suunnitelmien kanssa. (L 30.12.2010/1386, 2 luku, 16§.)

Perheen oma kotoutumissuunnitelma on hyvä työväline, jos viranomaisilla on herännyt huoli perheestä ja perheen kanssa tehdään monen eri toimijan kanssa verkostotyötä. Perheen kotoutumissuunnitelmassa on hyvä sopia koko perhettä koskevasta palvelukokonaisuudesta varsinkin silloin, kun kyseessä on traumatisoitunut perhe, perheessä esiintyy päihteiden käyttöä, on havaittu lähisuhdeväkivallan riski tai sairauden tai vamman vuoksi erityistä tuen tarvetta. Perheen kotoutumissuunnitelmaan voidaan kirjata suunnitelma perheen ohjaamisesta saatavilla olevien palveluiden pariin. Tärkeä osa perheen kotoutumissuunnitelmaa on ennaltaehkäisevien toimien ja niiden hyödyntämismahdollisuuksien kartoittaminen. (Perheen kotoutumissuunnitelma, [Viitattu 21.11.2019].)

4.4 Lapsen ja nuoren identiteetti ja monikulttuurisuus

Identiteetti on minän kokonaisuus. Sen osia ovat minäkäsitys ja mielikuva itsestä. Lapsi saavuttaa oman identiteettinsä samaistumalla, jäljittelemällä ja ihailemalla hänelle tärkeitä ihmisiä, joiden kaltainen hän haluaisi olla. Identiteetti on minän pysyvyyttä ja varmuutta kuvaava tunne kuka on tai keneksi on kasvamassa. (Keltikangas-Järvinen 2010, 112.) Identiteetin kehitys riippuu sosiaalisesta ympäristöstä, perheestä, yhteisöstä ja valtakulttuurin sosiaalisista suhteista. Valtakulttuurin edustajat usein määrittävät myös vähemmistön identiteettiä, joka vaikuttaa haastavasti identiteetin rakentumisprosessiin. (Paavola & Talib 2010, 60, 62, 65.) Identiteetin kehittyminen voi olla haastavaa, jos lapsi tai nuori joutuu neuvottelemaan erilaisissa yhteisöissä ja niiden välillä. Identiteetin kehittyminen tällaisessa tilanteessa edellyt-

tää kotona opittujen etnisten asenteiden, arvojen ja käytänteiden tarkastelua ja kriittistä vertailua valtakulttuurin käytäntöihin ja arvoihin. (Phinney & Vedderin 2006, Paavolan ja Talibin 2010, 62 mukaan.)

Identiteetti ilmaisee ryhmiä ja määritteitä, joilla yksilöä voidaan kuvata. Maahanmuuttajataustaisille identiteetti voi sisältää identifikaation omaan etniseen ryhmään ja samalla hän voi tuntea kuuluvansa laajempaan yhteisöön esimerkiksi suomalaisuuteen. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 30, 31.) Integraation avulla voidaan saavuttaa monikulttuurinen identiteetti. Monikulttuurinen identiteetti koostuu erilaisista kielistä ja kulttuureista siten, miten henkilö itse näihin osallistuu. Yksilö voi rakentaa uuden tai uusia identiteettejä perheen muodostaman kulttuuri-identiteetin ympärille. (Paavola & Talib 2010, 66.) Hybridi-identiteetti on monista eri kulttuureista ja kansallisista elementeistä koostuva identiteetti (Suurpää 2005, 51). Hybridi-identiteetti voidaan myös ymmärtää monikulttuurillisena identiteettinä (Lapila-Marcus 2010, 7).

Monikulttuurillisuudella tarkoitetaan, että yhteiskunnassa on yhtä aikaa rinnakkain monia erilaisia kulttuureja. Monikulttuurisuus käsitteenä ei kuitenkaan kerro millaisia nämä kulttuurit ovat, jotka elävät rinnakkain. Kulttuuri jäsentää ja määrittelee joka päiväistä elämäämme ja tapaamme katsoa maailmaa. Monikulttuurisuudessa on tärkeää huomata, että puhutaan sekä arkielämän asioista että koko maailmankatsomuksen arvokysymyksistä. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 25, 26.) Suomalainen monikulttuurisuus on ylirajaista. Kulttuurien väliset erot ovat huokoisia ja katkonaisia. Yksilöt voivat identifioitua useaan eri kulttuuriseen ryhmään tai yhdistellen eri kulttuurien käytäntöjä omassa elämässään. Yhä useammin Suomessa elävillä ihmisillä on monenlaisia suhteita paikkoihin, kulttuureihin ja ihmisiin Suomen rajojen ulkopuolella. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 34.) Aktiivinen osallisuus kahdessa eri kulttuurissa luo pohjan terveelle itsetunnolle sekä oman ja muiden kulttuurien arvostukselle. Tämä on myös perusta uusien ja luovien kulttuurien muotojen syntyemiselle. (Korpela 2005a, 31.) Käsitys hyvästä ja arvokkaasta itsestä luo perustan muille ihmissuhteille ja tavalle tarkastella muuta maailmaa (Korpela 2005a, 32).

4.5 Koulu maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kotoutumisen edistäjänä

Suomen perustuslaissa määritellään, että kaikki ihmiset ovat lain edessä yhdenvertaisia. Perustuslaki kieltää asettamasta ketään eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Laki määrittää myös, että lapsia on kohdeltava yksilöinä tasa-arvoisesti ja lasten täytyy saada vaikuttaa heitä koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tasolla. (L 11.6.1999/731, 2 luku, 6§.) Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä vahvistaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuslaki kieltää välittömän ja välillisen syrjinnän sekä häirinnän, kohtuullisten mukautusten epäämisen ja ohjeet tai käskyt syrjiä. Laki antaa edellytykset positiiviseen erityiskohteluun, jonka tarkoituksena on yhdenvertaisuuden edistäminen tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen. Laki edellyttää myös, että koulut edistävät yhdenvertaisuutta omalla toiminnallaan. (L 1325/2014, 1 luku, §1, luku 2, §6, 3 luku, §8 & §9.)

Yhdenvertaisuuden edistämisessä hyvä käytäntö tai toimintatapa on sellainen, jolla saadaan aikaan konkreettinen vaikutus kohti yhdenvertaista yhteisöä tai organisaatiota. Halusta muuttaa tai kehittää omaa toimintaa lähtee liikkeelle hyvä toimintatapa tai käytäntö. Hyvä toimintatapa tai käytäntö alkaa kehittyä sitä mukaa kun positiiviset vaikutukset alkavat näkyä. (Hyvät käytännöt yhdenvertaisuuden edistämiseen, [Viitattu 21.11.2019].) Yhdenvertaisuutta voidaan edistää koulun arjessa mahdollistamalla kohtaamisia ja edesauttamalla ystävyysuhteiden syntymistä, hyvien suhteiden luomista, sekä jokaisen oman kulttuuri-identiteetin arvostamista. Koulun henkilökunta sekä muut aikuiset voivat vaikuttaa siihen, että monikulttuurillisuudesta tulee koulun voimavara ja rikkaus. (Monikulttuurisuus ja kunnioittava kohtaaminen 15.1.2018.)

Koulun tulisi tuottaa oppilailleen merkityksellisiä positiivisia kokemuksia lasten ja nuorten elämään ja kasvuun liittyvistä asioista ja niiden jakamisesta. Vähemmistöoppilailla tulee olla hyväksytyksi tuleminen kokemuksia, jotta he pystyisivät sisäistämään muiden ja oman ihmisarvon ja arvokkuuden. (Banks 2009, Paavolan & Talibin 2010, 65 mukaan.) Kouluissa tulisi puhua vähemmistöön kuuluvien lasten ja nuorten

kulttuurista, jotteivat he tuntisi omaa kulttuuriaan merkityksettömäksi ja arvottomaksi. Lasten oppimisen kannalta on tärkeää erilaisten arvomaailmojen molemminpuolinen arvostus ja kunnioitus. Lapsen näkökulmasta merkityksellistä on opettajan positiivinen asenne lapsen edustamaa kulttuuria ja maailmankuvaa kohtaan. (Paavola & Talib 2010, 67, 75.)

Oppilaiden ystävyysuhteiden muotoutumisessa kouluissa tietty helppous on tärkeä tekijä. Oppilaat hakeutuvat etnisesti melko homogeenisiin ryhmiin samantyyppisten arvojen, kielen, perhetaustojen tai lähtökohtien mukaan. (Willoughby 2009, 421-435, Nikusen 2012, 167 mukaan.) Nikusen (2012, 167) mukaan etniset ryhmät voivat sisäisesti olla heterogeenisiä. Koulusta tulee lapsille tärkeä ystävyysuhteiden ja sosiaalisen elämän kannalta. Koulu on keskeinen paikka, jossa lapset tapaavat toisiaan taustasta riippumatta. (Nikunen 2012, 168.) Kotoutumisen kannalta lapsille ja nuorille on tärkeää tulla hyväksytyksi ikäistensä piirissä ja löytää ystäviä ja kavereita. On tärkeää, että lapsia ja nuoria tuetaan ja autetaan esim. harrastusten piiriin ja muihin epävirallisiin yhteisen tekemisen muotoihin, jossa he voivat tavata ikäisiään lapsia ja nuoria myös koulun ulkopuolella. Näin lapsi hankkii sosiaalisia taitoja ja pääomaa, joka nyky-yhteiskunnassa on yhä tärkeämpää. (Korpela 2005a, 26, 31.)

Syrjäytymisen ehkäisemisessä ja oppilaan hyvinvoinnin edistämässä opettaja on merkittävässä asemassa. Lapsen näkökulmasta merkityksellistä on opettajan positiivinen asenne lapsen edustamaa maailmankuvaa ja kulttuuria kohtaan. Koulun tulee vahvistaa lasten ja nuorten koti- ja vähemmistökulttuuria. Näiden tulee kuitenkin myös ohjata heitä kehittämään keinoja tarkastella kriittisesti oman ryhmänsä elämänmuotoja. (Paavola & Talib 2010, 25, 63, 75.) Toimivan oppilashuollon edellytyksiä ovat eri kieli- ja kulttuuritaustojen ymmärtäminen, kielitaidon vahvistaminen sekä suomalaista yhteiskuntaa koskevan sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman vahvistaminen (Kerkkänen, [Viitattu 21.11. 2019]).

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Tässä luvussa tarkastelen saamiani tuloksia maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista sekä vertailen saamiani tuloksia ei maahanmuuttajataustaa omaavien lasten ja nuorten tuloksiin. En kuitenkaan käsittele kaikkia kysymyslomakkeen kysymyksiä vaan ainoastaan niitä, jotka olivat merkitseviä tutkimustehtävien kannalta. Jotta voidaan puhua maahanmuuttajien integroitumisesta koulumaailmaan, on tärkeää vertailla maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten tuloksia ei maahanmuuttajataustaisten lasten tuloksiin.

5.1 Lasten ja nuorten kokemuksia koulusta ja oppimisesta

Kysyttäessä lasten ja nuorten kokemuksia koulusta ja oppimisesta maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kokemukset koulusta ja oppimisesta olivat pääsääntöisesti positiivisia. Taulukosta 1. näkee kaikkien vastanneiden tulokset prosentteina erikseen maahanmuuttajataustaisten ja ei maahanmuuttajataustaa olevien tulokset. Maahanmuuttajataustaisista vastaajista suurin osa nautti uusien asioiden oppimisesta sekä oli sitä mieltä, että koulussa on kiva käydä. Maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista suurin osa pitää omia taitojaan riittävinä koulunkäyntiin ja hyvin pieni osa oli sitä mieltä, etteivät taidot riitä koulunkäyntiin. Kotitehtävien osalta maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista suurin osa oli sitä mieltä, että kotitehtävät olivat helppoja ja koulutehtävistä selviytyy yhtä hyvin kuin muut luokkatoverit.

Ongelmanratkaisutaidoissa ja toimiminen uusissa tilanteissa tuotti eniten haasteita, mutta kuitenkin näissäkin tilanteissa selkeästi yli puolet lapsista ja nuorista tiesivät miten toimitaan uusissa tilanteissa tai tiesivät miten löytää ratkaisun ongelmaansa. Taulukosta 1 näkyy tarkemmin kysymysten vastaukset prosentteina, jotka käsittelevät kokemuksista koulusta ja oppimisesta. Siinä näkyy kaikkien vastaajien vastaukset siten että vastaajat ovat jaettu kahteen ryhmään: maahanmuuttajataustaisiin ja ei maahanmuuttajataustaa omaaviin.

Taulukko 1. Lasten ja nuorten kokemuksia koulusta ja oppimisesta

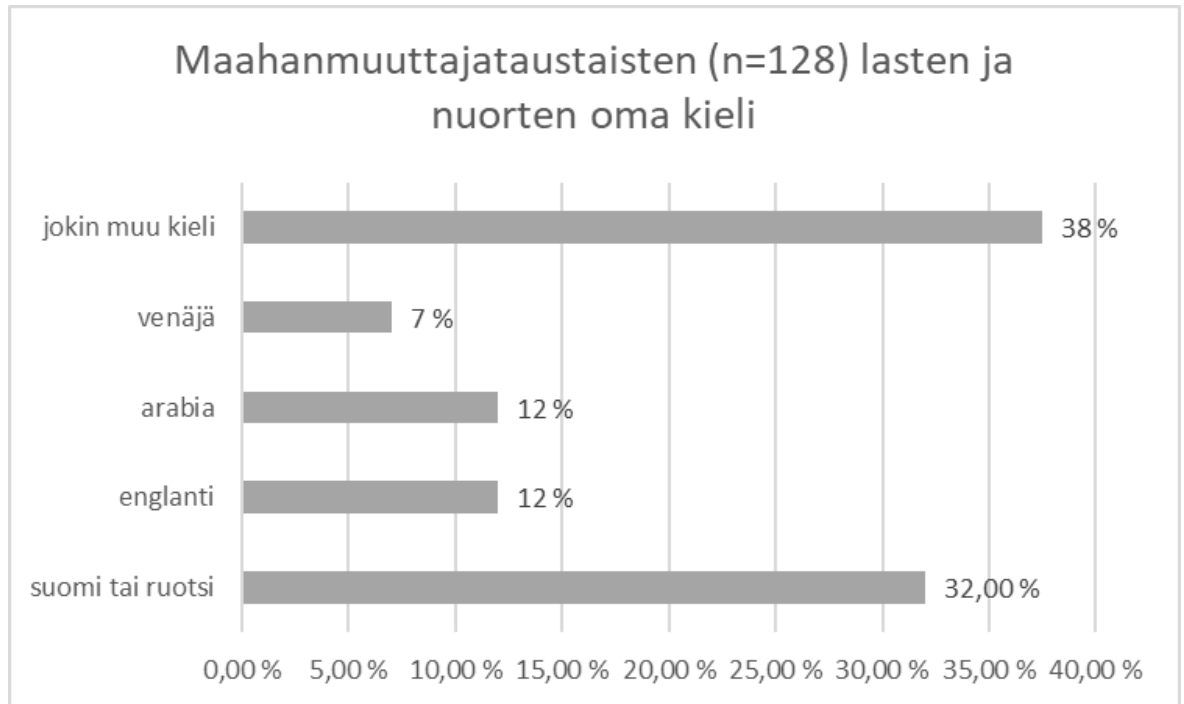
	ei maahanmuuttajataustaa (n=470)			maahanmuuttajataustainen (n=128)		
	samaa mieltä	en samaa enkä eri mieltä	eri mieltä	samaa mieltä	en samaa enkä eri mieltä	eri mieltä
koulussa on kivaa	59%	29%	12%	73%	18%	9%
nautin uusien asioiden oppimisesta	70%	25%	6%	80%	15%	5%
ymmärrän kaiken mitä opettaja sanoo	66%	28%	6%	72%	21%	7%
taitoni riittävät koulunkäyntiin	68%	24%	8%	66%	27%	7%
osaan tehdä tehtävät yhtä hyvin kuin muut lapset	79%	17%	5%	66%	26%	8%
kotitehtävät ovat helppoja	77%	20%	4%	68%	26%	6%
löydän ratkaisun ongelmiin	57%	33%	11%	57%	30%	13%
kohdatessa uusia asioita tiedän mitä teen	69%	26%	5%	64%	26%	10%

Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret viihtyivät koulussa ja nauttivat uusien asioiden oppimisesta huomattavasti enemmän, kuin ei maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret. Ei maahanmuuttajataustaisissa oli enemmän niitä, jotka kokivat, ettei koulussa ole kivaa. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokivat ei maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria enemmän, että ymmärtävät kaiken mitä opettajat sanovat. Kysyttäessä vastaajien riittävistä koulunkäyntitaidoista molempien vertailuryhmien vastaukset olivat hyvin samanlaiset. Kysyttäessä koulutehtävistä ei maahanmuuttajataustaisista noin kymmenen prosenttia selviytyi niistä maahanmuuttajataustaisia paremmin. Merkittävää eroa ei ollut maahanmuuttajataustaisten ja ei maahanmuuttajataustaisten välillä siinä, etteivät he selviytyisi koulutehtävistä yhtä hyvin kuin muut oppilaat. Myöskään ongelmanratkaisutilanteissa tai uusien asioiden kohtaamisessa ei vertailtavien ryhmien välillä ollut huomattavia eroja.

5.2 Kommunikointi ja osallistuminen koulussa

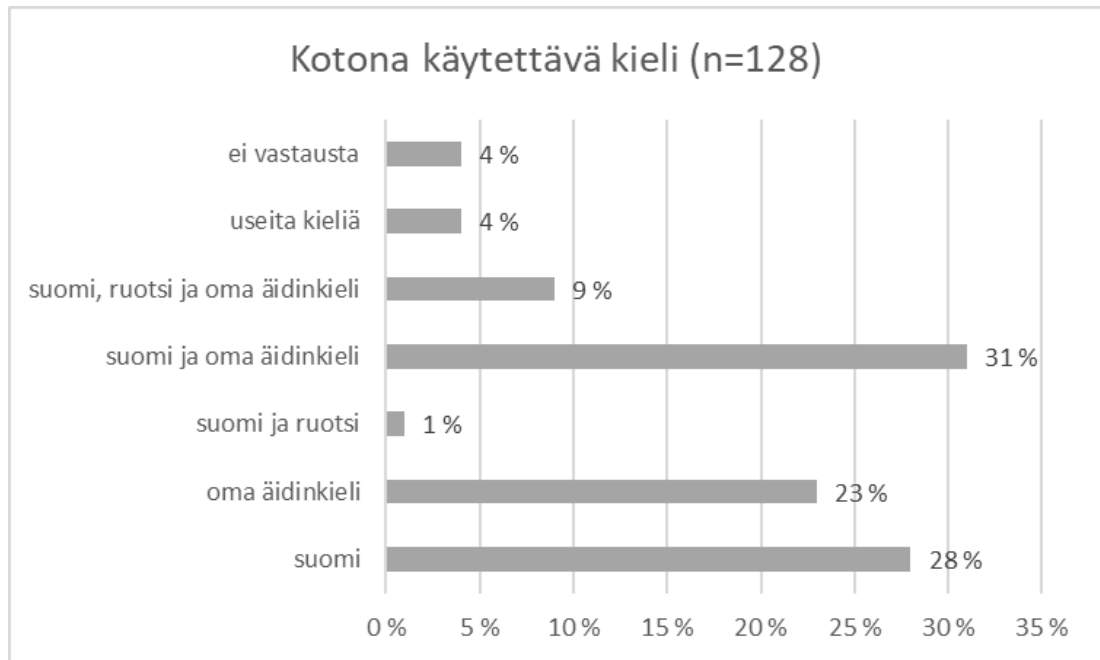
Maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista noin kolmas osa vastasi, että oma kieli on suomi tai ruotsi. Maahanmuuttajataustaisista vastaajista suurin osa piti omana kielenä muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Useimmiten puhuttuja vieraita

omia kieliä olivat englanti ja arabia sekä venäjä. Kaiken kaikkiaan omana kielenä puhuttiin 27 eri kieltä mukaan lukien suomi ja ruotsi. Tarkemmat prosenttiosuudet eniten puhutuista kielistä löytyy kuviosta 7 Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten puhuttu kieli.

Kuvio 7. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten puhuttu kieli

Kotona suosituimmat puhutut kielet olivat suomi ja oma äidinkieli. Pelkästään omaa äidinkieltään kotona puhui hieman alle neljännes vastaajista. Suomea kotona puhuivat hieman yli neljännes vastaajista. Muita kielivaihtoehtoja, jotka näkyvät kuviosta 8 puhui alle 10% vastaajista. Kuviosta 8. käy ilmi mitä kieli maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kotona puhutaan.

Kuvio 8. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kotona puhuttava kieli

Maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista yli puolet (57 %) vastasi, että luokassa käytetään vain suomen kieltä. Vastaajista lähes puolet (43 %) oli vastannut, että luokassa käytettiin monia kieliä. Kuitenkin huomattavan suuri määrä (73 %) vastaajista, joiden oma kieli oli jokin muu kuin suomen kieli, koki saavansa omalla kielellä apua tarvittaessa.

Välitunnilla maahanmuuttajataustaisista lapsista suomea käytti 39 % ja 61 % käytti useita eri kieliä. Kavereiden kanssa käytetty kieli yli puolella (52 %) vastaajista oli oma kieli. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, että maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret ystävystyvät useimmiten samaa kieltä puhuvien kanssa. Pojat käyttivät kavereiden kanssa kommunikointiin hieman tyttöjä enemmän useampia eri kieliä.

Suurin osa maahanmuuttajataustaisista vastaajista (yli 80 %) koki kuuntelevansa opettajaa ja luokkatovereita, tekevänsä tehtävät opettajan ohjeiden mukaan sekä pystyvänsä kysymään opettajalta apua, mikäli ei ymmärtänyt jotain asiaa. Maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista todella moni (70 %) koki voivansa kertoa opettajalle mitä tarvitsee, teki yhteistyötä luokkakavereidensa kanssa ja voi kertoa oman mielipiteen sekä omia ajatuksia. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokivat pystyvänsä vaikuttamaan ja osallistumaan retkien ja oppituntien suunnitte-

luun ja vaikuttamaan niihin liittyviin päätöksiin enemmän kuin ei maahanmuuttajataustaa omaavat lapset ja nuoret. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokivat myös saavansa vaikuttaa luokkahuoneen sisustamiseen enemmän kuin ei maahanmuuttajataustaa omaavat lapset ja nuoret. Taulukosta 2. käy ilmi vastaajien kommunikointi ja osallistuminen koulussa.

Taulukko 2. Kommunikointi ja osallistuminen koulussa

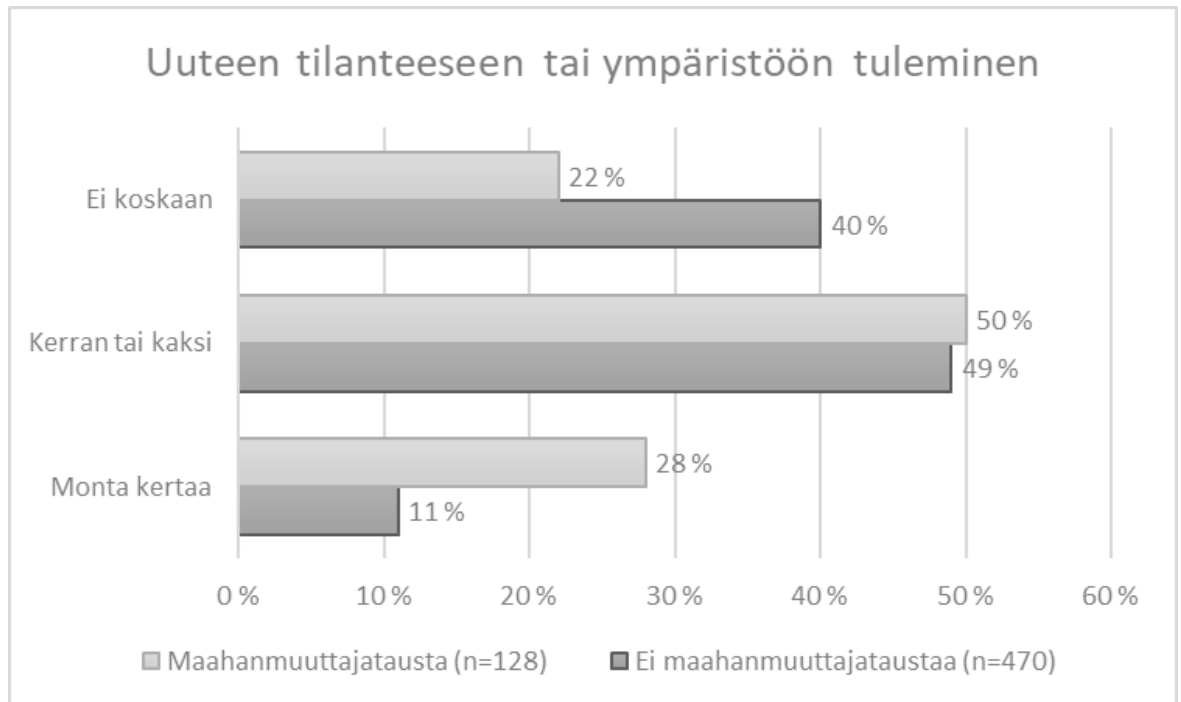
	ei maahanmuuttajataustaa (n=470)			maahanmuuttajataustainen (n=128)		
	samaa mieltä	en samaa enkä eri mieltä	eri mieltä	samaa mieltä	en samaa enkä eri mieltä	eri mieltä
kuuntelen mitä opettaja sanoo	82%	16%	2%	81%	14%	5%
teen tehtävät opettajan ohjeiden mukaan	91%	8%	1%	88%	11%	2%
voin kysyä ohjeita jos en ymmärrä	89%	8%	3%	85%	12%	3%
kerron opettajalle mitä tarvitsen tai haluan	70%	22%	8%	73%	21%	6%
teen yhteistyötä luokkakavereiden kanssa	88%	9%	3%	78%	16%	6%
kuuntelen luokkakavereita	92%	7%	2%	84%	13%	3%
voin kertoa oman mielipiteeni	83%	12%	5%	75%	18%	7%
voin kertoa ajatuksiani ja mielipiteitä	82%	13%	5%	74%	18%	8%
saan osallistua retkien, oppituntien suunnitteluun ja vaikuttaa niihin liittyviin päätöksiin	45%	32%	24%	52%	25%	23%
saan osallistua luokan sisustamiseen	39%	26%	35%	50%	27%	23%

Molemmat vertailuryhmät saivat hyvin samantyyppisiä vastauksia, eivätkä vastaukset juurikaan eronneet prosentuaalisesti toisistaan. Ainoana poikkeuksena olivat kysymykset, jotka koskivat kommunikaatiota kavereiden kanssa, omien mielipiteiden ilmaisua sekä mahdollisuudet suunnitella retkiä, juhlia ja oppituntien sisältöjä sekä osallistumista luokkahuoneiston sisustamiseen. Näissä ei maahanmuuttajataustaiset kokivat, että he kuuntelivat ja tekivät enemmän yhteistyötä kavereiden kanssa kuin maahanmuuttajataustaiset. Maahanmuuttajataustaiset kokivat huomattavasti enemmän pystyvänsä vaikuttamaan retkiin, juhliin, oppituntien sisältöön ja luokan sisustamiseen.

5.3 Vaikeat tilanteet koulussa

Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret ovat joutuneet ei maahanmuuttajataustaa omaavia huomattavasti enemmän uusiin tilanteisiin tai ympäristöihin. Puolet maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista ovat joutuneet uuteen tilanteeseen tai ympäristöön kerran tai kaksi. Lähes 30 % maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista oli joutunut uuteen tilanteeseen tai ympäristöön monta kertaa. Hieman yli 20 % maahanmuuttajataustaisista vastaajista ei ollut koskaan joutunut uuteen tilanteeseen tai ympäristöön. Kaikkien kyselyyn vastanneiden vastaukset prosentteina löytyvät kuviosta 9, joka kuvaa vastaajien joutumista uuteen tilanteeseen tai ympäristöön.

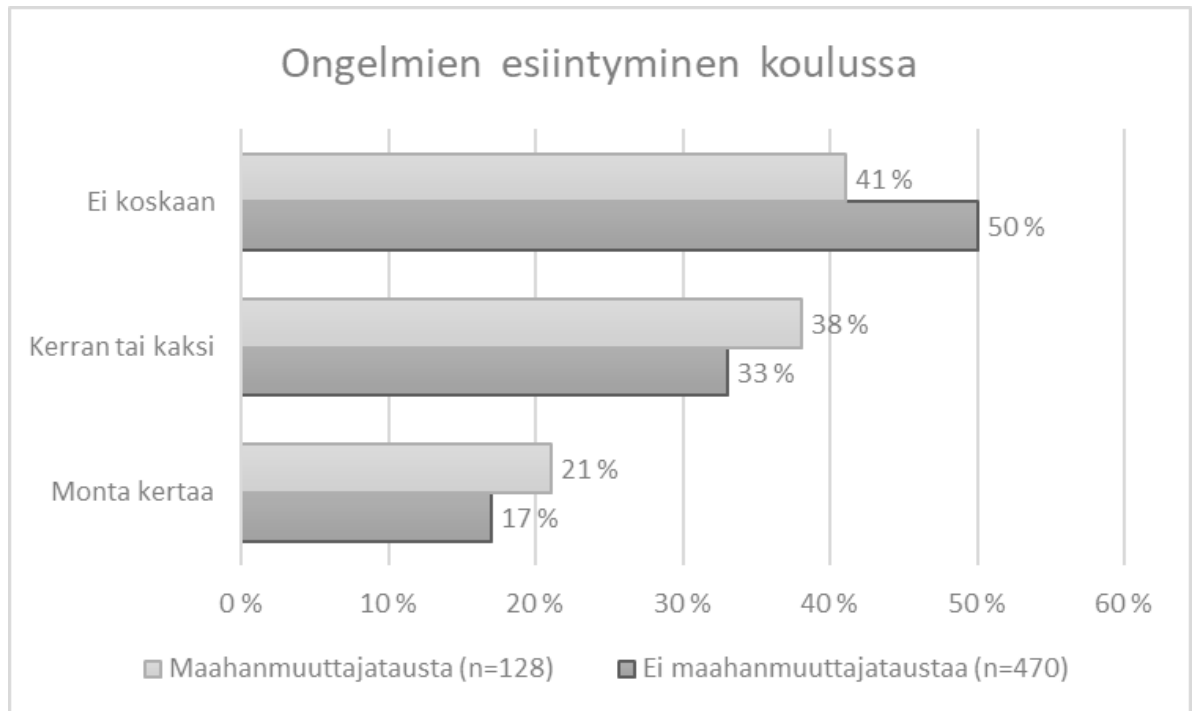

Kuvio 9. Uuteen tilanteeseen tai ympäristöön tuleminen

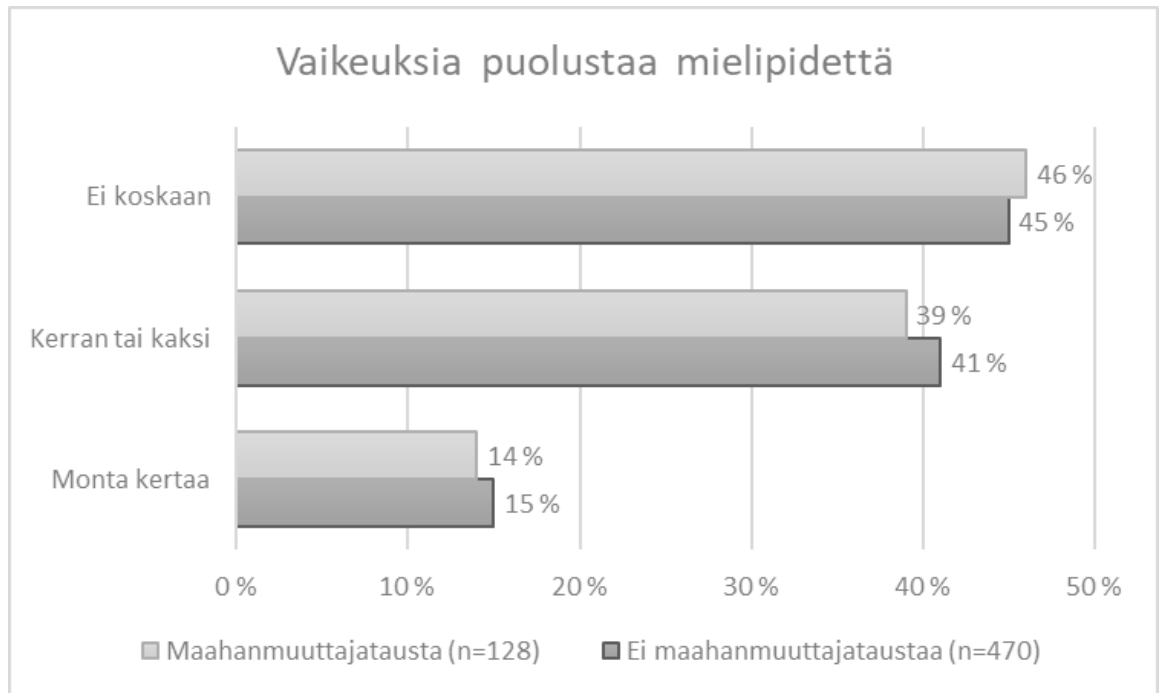
Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret olivat noin kymmenen prosenttia useammin joutuneet uusiin tilanteisiin kuin ei maahanmuuttajataustaiset. Khiin-neliötestin mukaan maahanmuuttajataustaisilla (n=128) ja ei maahanmuuttajataustaa (n=470) ja uusiin tilanteisiin joutumisessa on eroa (df=2; $X^2(2)=27,804$; $p<0,001$).

Ongelmia koulussa oli kokenut yli puolet (21 % + 38 % = 59 %) maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista. Tämä oli hieman enemmän mitä ei maahanmuuttajataustaa omaavat vastaajat kokivat. Kuviosta 10 näkyy tarkemmin prosentteina ongelmien esiintymisen koulussa. Eniten ongelmia aiheuttavana maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokivat koulussa kiusaamisen (noin 16 %) ja seuraavaksi eniten matematiikan (noin 9 %) ja suomen kieli (noin 7 %). Aineistosta ei selviä millaisia ongelmia ne lapset ja nuoret kokevat koulussa, joilla ei ole maahanmuuttajataustaa.

Kuvio 10. Ongelmien esiintyminen koulussa

Maahanmuuttajataustaisten ja ei maahanmuuttajatausta omaavien lasten ja nuorten välillä oli muutamien prosenttien ero oman mielipiteen ilmaisemisessa tai oman mielipiteen puolustamisessa silloin, kun opettaja tai kaverit ovat olleet eri mieltä. Ei maahanmuuttajatausta olevat kokivat hieman enemmän, että oman mielipiteen kertominen tai sen puolustaminen on vaikeaa, jos kaverit tai opettaja ovat eri mieltä. Kuviosta 11 käy ilmi prosentteina, miten vaikeaa vastaajien oli puolustaa omaa mielipidettään.

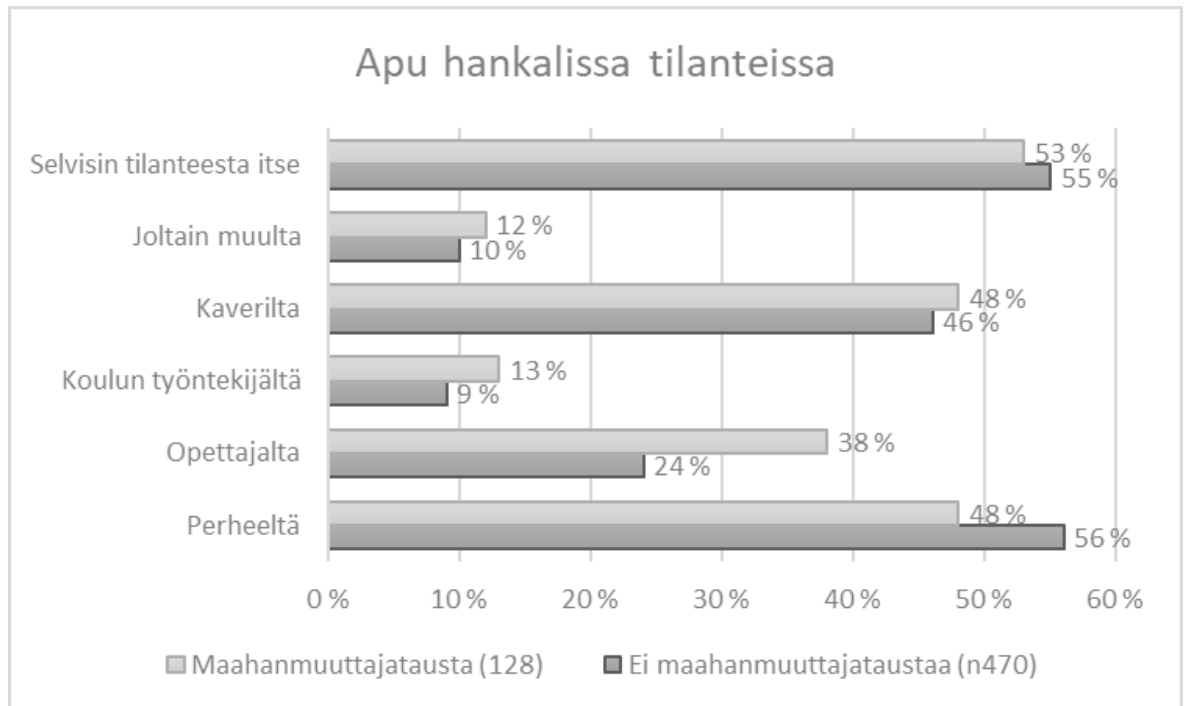
Kuvio 11. Vaikeus puolustaa mielipidettä

Eroa vastaaja ryhmien vastauksilla on vähän. Ero saattaa selittyä sillä, että maahanmuuttajia oli vähän otannassa.

5.4 Hankalista tilanteista selviäminen

Hankalissa tilanteissa maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret saivat eniten apua perheeltään, kavereiltaan ja opettajalta. Yli puolet lapsista ja nuorista selvisi tilan-

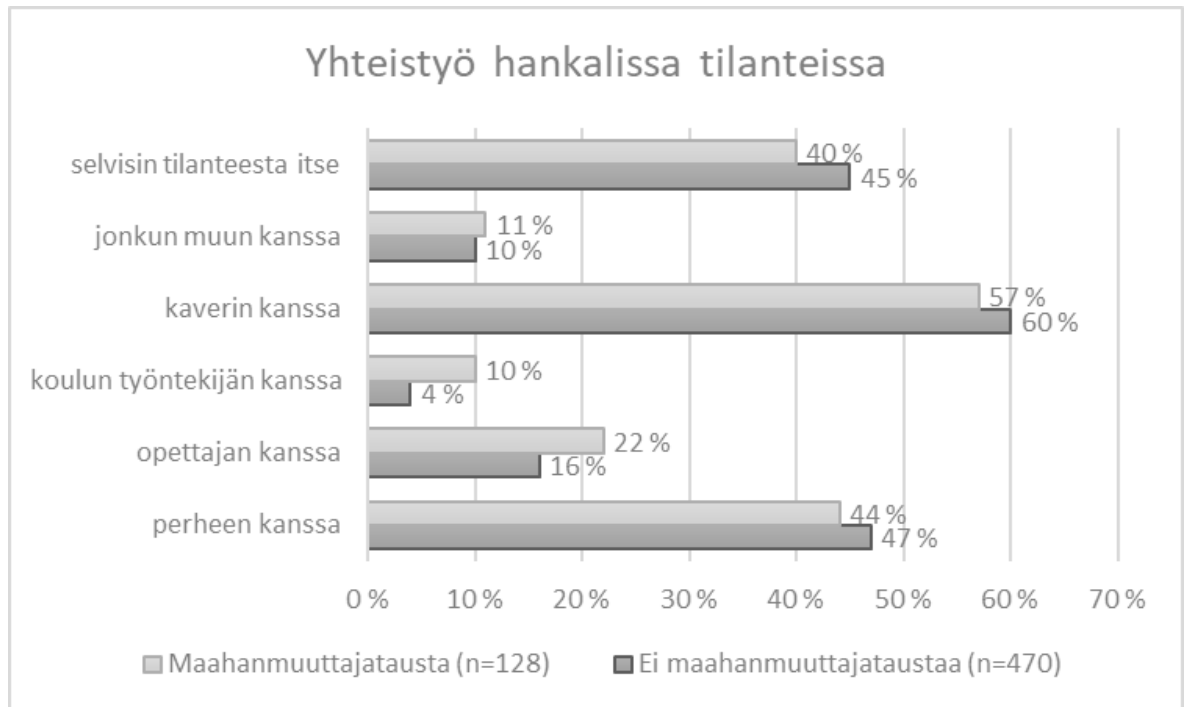
teesta itse. Kuviosta 12 näkee mistä vastaajat ovat saaneet apua hankalissa tilanteissa.

Kuvio 12. Apu hankalissa tilanteissa

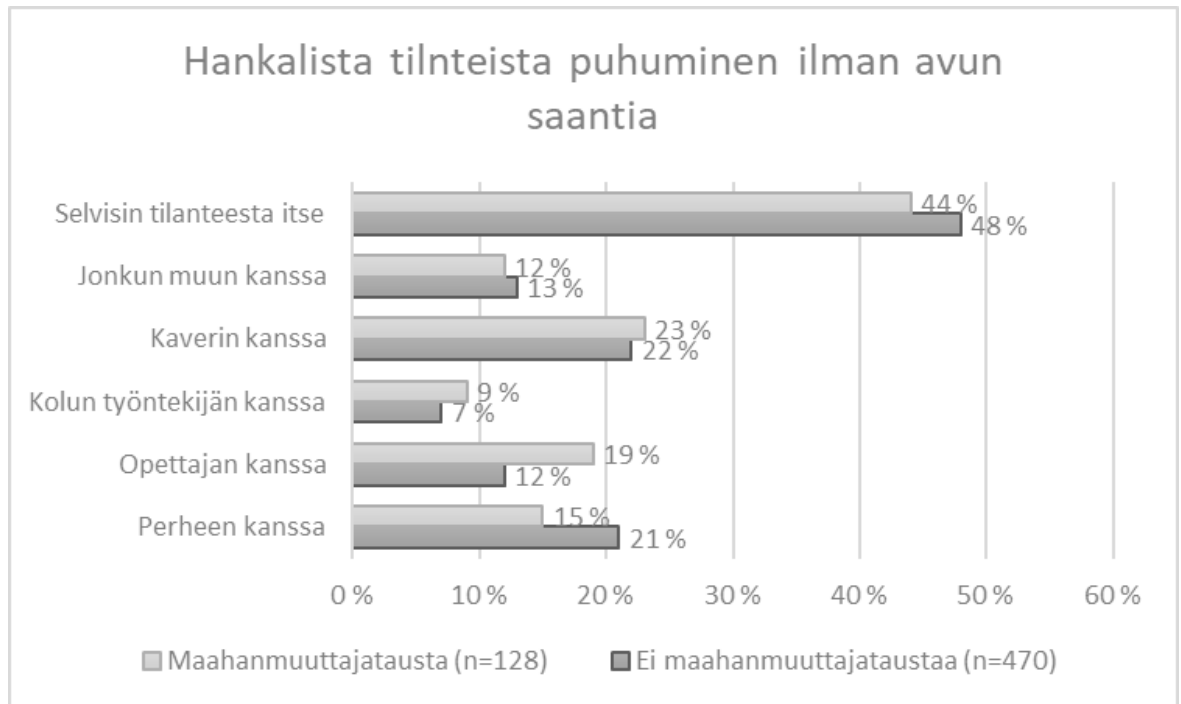
Vertailtaessa maahanmuuttajataustaisten ja ei maahanmuuttajataustaa omaavien tuloksia huomaa, että maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokivat saavansa jonkin verran useammin apua opettajalta kuin ei maahanmuuttajataustaiset. Kaikki kyselyyn vastanneet lapset ja nuoret kokivat saavansa eniten apua omalta perheeltään, kavereiltaan ja opettajalta. Yli puolet kaikista vastaajista koki selvinneensä tilanteista itse.

Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret tekivät yhteistyötä eniten kavereiden, oman perheen ja opettajan kanssa. Maahanmuuttajataustaiset tekivät enemmän yhteistyötä opettajan kanssa kuin ei maahanmuuttajataustaa omaavat. Vastanneista moni koki selviävänsä tilanteesta yksin. Kuviosta 13 käy selville kenen kanssa vastaajat tekivät yhteistyötä hankalissa tilanteissa.

Kuvio 13. Yhteistyötä hankalissa tilanteissa

Ei maahanmuuttajataustaa omaavat lapset tekivät yhteistyötä hankalissa tilanteissa hieman enemmän perheen ja kavereiden kanssa kuin maahanmuuttajataustaiset. Kuitenkin kaikkien vastaajien kesken korostuu järjestys kaverit-perhe-opettaja, kun kysytään, kenen kanssa yhteistyötä tehtiin. Huomattava osa kaikista vastaajista koki selviävänsä tilanteista yksin. Hankalista tilanteista puhuminen on tärkeää, vaikka apua ei saisikaan. On tärkeää, että lapsi ja nuori tulee kuulluksi, vaikka ratkaisua ei tilanteeseen tulisi. Kuvio 14. voi havaita keiden kanssa vastaajat puhuivat hankalissa tilanteissa, mutta eivät saaneet apua tilanteisiinsa.

Kuvio 14. Hankalista tilanteista puhuminen ilman avun saantia

Hankalissa tilanteissa maahanmuuttajataustaiset kokivat hieman enemmän, etteivät saaneet opettajalta apua tilanteeseensa. Ei maahanmuuttajataustaiset kokivat vastaavasti hieman enemmän, etteivät saaneet perheeltään apua. Ei maahanmuuttajataustaiset puhuivat enemmän perheensä kanssa kuin opettajan kanssa, mutta eivät saaneet apua heiltä. Maahanmuuttajataustaisissa tulos oli päinvastainen, he puhuivat enemmän opettajan kanssa kuin oman perheensä kanssa, vaikka lapsi tai nuori ei saanut apua tilanteeseensa. Muiden muuttujien osalta: puhuin tilanteesta jonkun muun kanssa, kaverin kanssa tai koulun työntekijän kanssa vastauksissa oli eroa muutama prosentti. Maahanmuuttajataustaiset puhuivat hieman enemmän kaverin ja/tai jonkun muun koulun työntekijän kanssa kuin opettajan kanssa. Ei maahanmuuttajataustaa omaavat lapset ja nuoret puhuivat hieman enemmän jonkun muun kanssa kuin edellä mainittujen henkilöiden kanssa. Kuitenkin kaikkien vastanneiden kesken korostui se, että lapset ja nuoret puhuivat eniten hankalista tilanteista perheen, opettajan ja kavereiden kanssa.

5.5 Kaverisuhteet ja ilmapiiri koulussa

Maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista suurin osa koki, että heillä on luokkassaan kavereita. Vaikka moni koki, että hänellä on kavereita omassa luokkassaan, silti jonkin verran yli puolet piti siitä, että sai viettää aikaa luokkakavereidensa kanssa ja puolet vastaajista tunsivat olevansa luokkakavereidensa kanssa läheisiä. Hieman yli puolet maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista koki olevan lähempiä niiden kanssa, jotka puhuvat samaa kieltä heidän kanssaan. Kuitenkin suurempi määrä maahanmuuttajataustaisista vastaajista koki lähemmäksi ne, joiden kanssa oli yhteisiä mielenkiinnon kohteita. Opettajista kysyttäessä maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista lähes todella moni tuli opettajien kanssa toimeen, mutta vain hieman yli puolet oli sitä mieltä, että opettajat pitivät hyvää huolta heistä. Reiluina opettajia piti huomattava osa vastaajista. Taulukosta 3 käy ilmi kaikkien vastaajien kaverisuhteita ja ilmapiiriä koskevien kysymysten vastaukset prosentteina.

Taulukko 3. Kaverisuhteet ja ilmapiiri koulussa

	ei maahanmuuttajataustaa (n=470)			maahanmuuttajataustainen (n=128)		
	samaa mieltä	en samaa enkä eri mieltä	eri mieltä	samaa mieltä	en samaa enkä eri mieltä	eri mieltä
luokkakaverini ovat läheisiä minulle	67%	21%	12%	52%	33%	16%
tykkään viettää aikaa luokkakavereiden kanssa	75%	17%	8%	64%	28%	8%
minulla on ystäviä omalla luokallani	87%	8%	5%	80%	10%	10%
Olen läheisempi samaa kieltä puhuvien kanssa	78%	15%	7%	58%	28%	13%
olen läheisempi niiden kanssa joilla on samoja kiinnostuksen kohteita	72%	20%	8%	73%	18%	9%
opettajat ovat reiluja lapsia kohtaan	68%	24%	9%	74%	20%	6%
opettajat huolehtivat minusta hyvin	65%	26%	10%	62%	27%	12%
tulen toimeen open kanssa	81%	15%	4%	82%	13%	5%

Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokivat huomattavasti vähemmän luokkakaverinsa läheisiksi sekä viettivät heidän kanssaan vähemmän aikaa. Kaverisuhteista kysyttäessä ei maahanmuuttajataustaa omaavista huomattavasti suurempi osa koki olevansa läheisempi samaa kieltä puhuvien kanssa kuin maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret. Kuitenkin molemmat ryhmät kokivat hyvin yhtä tärkeäksi sen, että kavereiden kanssa on samoja kiinnostuksen kohteita. Huomattava osa vastaajista koki tulevansa opettajan kanssa hyvin toimeen. Maahanmuuttajataustaiset kokivat opettajat reiluin hieman enemmän kuin ei maahanmuuttajataustaa omaavat. Ei maahanmuuttajataustaa olevat kokivat hieman enemmän, että opettaja huolehti heistä hyvin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkoitukseni oli tarkastella sitä, miten maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret integroituvat suomalaiseen koulumaailmaan. Mielestäni pelkästään maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten vastaukset eivät sinällään vielä kerro siitä, miten he ovat integroituneet suomalaiseen koulumaailmaan, joten vertailin tuloksia ei maahanmuuttajataustaa omaavien lasten ja nuorten tuloksiin. Maahanmuuttajataustaisten ja ei maahanmuuttajataustaa omaavien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia ja suuria eroja ei ollut. Vastauksista voi päätellä, että kyselyyn osallistuneet maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret ovat sopeutuneet hyvin suomalaiseen koulumaailmaan.

Maahanmuuttajataustaiset lapset viihtyivät koulussa ja nauttivat uusien asioiden oppimisesta enemmän kuin ei maahanmuuttajataustaa omaavat lapset ja nuoret. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokivat enemmän pystyvänsä vaikuttamaan koulun retkien, juhlien, oppituntien suunnitteluun sekä luokkahuoneen sisustamiseen kuin ei maahanmuuttajataustaa omaavat nuoret. Se, miten maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret vaikuttavat näihin asioihin, ei selvinnyt kyselyn vastauksista. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret viihtyvät koulussa paremmin kuin kantasuomalaiset lapset ja nuoret. Maahanmuuttajataustaiset lapset saattavat olla myös motivoituneimpia opiskeluun sekä arvostus suomalaista koulujärjestelmää kohtaan saattaa olla korkeampi.

Maahanmuuttajataustaiset lapset pitivät tärkeämpänä kaverisuhteissa yhteisiä mielenkiinnon kohteita kuin samaa kieltä kavereiden kanssa. Koulussa oppilaat hakeutuvat myös Nikusen (2012) mukaan sellaisten lasten ja nuorten pariin, joilla on samoja mielenkiinnon kohteita. Varmasti yksi selittävä tekijä miksi maahanmuuttajataustaiset lapset eivät kokeneet olevansa läheisempiä niiden kanssa, joiden kanssa on sama kieli, on että samaa kieltä puhuvia ei välttämättä ole kovinkaan paljon samassa luokassa, saati ollenkaan samassa koulussa. Ja mikäli kaverisuhteet rajoittuisivat pelkästään samaa kieltä puhuviin, jäisi kaveripiiri hyvin suppeaksi. Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 128 maahanmuuttajataustaista lasta ja nuorta. Heidän joukossaan puhuttiin 27 eri kieltä. Kuitenkin huomattava osa maahanmuuttajataustaisista koki, että hänellä on kavereita omalla luokallaan, mutta vain puolet koki oman

luokkalaisensa läheiseksi. Maahanmuuttajataustaiset kokivat kuuntelevansa tai tekevänsä yhteistyötä vähemmän luokkakavereidensa kanssa kuin muut kyselyyn vastanneet.

Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokivat hieman enemmän hankalia tilanteita koulussa kuin ei maahanmuuttajataustaa omaavat. Hankalissa tilanteissa lapset ja nuoret taustasta riippumatta tukeutuivat perheeseensä, kavereihinsa ja opettajaansa. Itsensä ilmaisun osalta maahanmuuttajataustaiset kokivat hieman enemmän ongelmia kuin ei maahanmuuttajataustaiset.

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten suhde opettajaan oli hyvä. Todella moni heistä koki tulevansa opettajan kanssa toimeen sekä opettajan olevan reilu. Opettaja on Paavolan & Talibin (2010) mukaan avainasemassa ehkäistäessä maahanmuuttajataustaisten lasten syrjäytymistä sekä edistäessä heidän hyvinvointiaan. Maahanmuuttajataustaiset kokivat suhteensa opettajaan hieman paremmaksi kuin ei maahanmuuttajataustaa omaavat vastaajat. Tämä voi johtua siitä, että monessa muussa kulttuurissa arvostetaan ja kunnioitetaan eri tavalla vanhempia ihmisiä kuin meillä Suomessa.

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten vastaukset eivät poikenneet mitenkään huomattavasti ei maahanmuuttajataustaa omaavien lasten vastauksista. Tästä voimme päätellä, että maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret ovat kotoutuneet ja sopeutuneet hyvin suomalaiseen koulumaailmaan.

Mielestäni onnistuin opinnäytetyössäni hyvin vastaamaan tutkimuskysymyksiini, vaikka en pysynyt alkuperäisessä aikataulussa. Mielenkiintoisin vaihe mielestäni opinnäytetyön prosessissa oli aineiston analysointi SPSS-ohjelmalla. Erityisesti minua kiehtoivat erilaisten taulukoiden ja riippuvuuksien tarkastelu sekä aineiston luokittelu erilaisiin joukkoihin. Aineistossa minut yllätti se, että maahanmuuttajataustaiset nuoret kokivat koulumaailman positiivisempänä kuin kantasuomalaiset. Yllätyin myös siitä, ettei sukupuolten välisiä eroja juurikaan ollut. Tosin jäin miettimään, että eroja olisi saattanut olla enemmän, jos aineisto olisi ollut suurempi maahanmuuttajataustaisten osalta.

7 POHDINTA

Prosessina tämä opinnäytetyö oli mielenkiintoinen. Mielenkiintoiseksi prosessin teki se, että prosessi eteni aluksi hieman nurinkurisessa järjestyksessä. Valmiina oli kyselylomake, jonka pohjalta aloin miettiä omia tutkimuskysymyksiä. Tämä oli mielestäni haastavin vaihe. Aluksi oli tarkoitus, että olisin tutkinut tiettyyn ikäryhmään kuuluvia maahanmuuttajataustaisia lapsia, mutta heitä oli vähän. Tutkittava joukko kasvoi koskemaan kouluikäisiä maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria. Nytkin tutkittava joukko oli todella pieni ja analyysin muuttuvina tekijöinä ei voinut esimerkiksi pitää koulutaustaa, ikää tai sukupuolta.

Aineiston kanssa oli ongelmia. Opinnäytetyöhöni sain valmiin aineiston Excel muodossa. Aineistoon oli valmiiksi koodattu maahanmuuttajataustaiset lapset/nuoret. Aineiston analysoinnin aloittaessani huomasin, että maahanmuuttajataustaiset lapset/nuoret oli koodattu puutteellisesti, joten kävin aineiston läpi ja koodasin aineiston itse loppuun. Aineistosta ei käynyt ilmi, että millaisia haasteita ei maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret kokevat koulussa. Mielestäni tässä olisi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe, olisiko heidän haasteensa koulumaailmassa samanlaisia kuin maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten.

Mitattavat käsitteet olivat tarkoin määriteltyjä saamassani aineistoissa. Mielestäni kuitenkin tiedonkeruuta olisi pitänyt harkita ja suunnitella paremmin, jotta juuri maahanmuuttajataustaisia nuoria olisi ollut tutkimuksessa mukana enemmän. Tutkijat eivät kuitenkaan voineet vaikuttaa mitkä koulut osallistuivat kyselyyn, vaan tutkimukseen osallistuneet koulut päätti koulutoimi. Perusjoukko oli tarkoin määritelty, mutta kuten edellä jo mainitsinkin maahanmuuttajataustaisten nuorten vastaukset, jäivät hyvin vähäisiksi. Mielestäni aineisto olisi voinut olla validimpaa maahanmuuttajataustaisten osalta, tämä olisi mahdollistanut aineiston monipuolisemman analysoinnin. Tosin ei maahanmuuttajataustaisten osalta voidaan puhua laadukkaasta aineistosta, koska aineistoa oli runsaasti heidän osaltaan.

Jäin pohtimaan, että kenties olisi ollut viisaampaa toteuttaa Child-up tutkimushankkeen kyselyt joissain muissa maakunnissa kuin Pirkanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. Näissä maakunnissa ei ole kovinkaan paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria tai heitä ei ainakaan tavoitettu. Etelä-Pohjanmaan maakunnassa on

vähiten ulkomaalaistaustaisia sekä Pirkanmaakin jää reippaasti koko maan keskiarvotilannetta kuvaavan prosenttimäärän alapuolelle. Seinäjoen ammattikorkeakoulu osallistui Suomen osalta Child-up tutkimukseen ja tämän vuoksi aineistoa kerättiin Etelä-Pohjanmaalla. Alueet, joilla tiedonkeruu järjestettiin, oli määritelty jo hankkeen alkuvaiheessa ja sitä ei voitu muuttaa enää myöhemmin.

Opintoihin kuului yksi kurssi, joka käsitteli kyselyitä ja tilastoja. Opinnäytetyöni kannalta hyödyn tästä kurssista paljon. Kurssin aikana palautui mieleen perusasiat SPSS-ohjelmasta. Aikaisempaa kokemusta minulla ei ole työskentelystä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kanssa. Opinnäytetyöprosessin aikana tutustuin maahanmuuttajia koskevaan lainsäädäntöön sekä kotouttamisprosessiin. Kotouttamisprosessi on moniulotteinen ja pitkä prosessi. Erilaisilla tekijöillä voidaan mitata maahan muuttaneiden kotoutumista ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lasten ja nuorten osalta kotoutumisessa hyvin suurta osaa näyttelee koulu. Panostamalla koulussa maahanmuuttajataustaisten lasten hyvään integroitumiseen edesautetaan heidän sopeutumistaan ja menestystä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tärkeää on kuitenkin muistaa vaalia lasten ja nuorten omaa kulttuuria sekä identiteettiä ja opettaa heille ja myös suomalaisille lapsille ja nuorille, että erilaiset kulttuurit voivat elää rinnakkain yhteiskunnassamme ja kulttuurien moninaisuus rikastuttaa suomalaista yhteiskuntaa kuten Paavola & Talib (2010) kirjoittavat.

Opinnäytetyöni aihe oli hyvin mielenkiintoinen. Mielestäni mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita olisi tutkia sukupuolen näkökulmasta kotoutumista. Millä tavalla eri sukupuolet kokevat kotoutumisen suomalaiseen koulumaailmaan tai yhteiskuntaan. Minua jäi myös kiinnostamaan ei maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kokemat haasteet koulussa. Eroavatko heidän kokemansa haasteensa maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten haasteista.

Prosessina opinnäytetyö on ollut mielenkiintoinen ja olen harjaantunut paljon tieteellisen tutkimuksen tekijänä ja kirjoittajana. Tiedonhankinnassa ja -etsimisessä olen myös kehittynyt huomattavasti. Pienten lasten äitinä olen tämän koko ylemmän ammattikorkeakoulutuksen aikana oppinut sietämään epätietoisuutta ja stressiä eri tavalla kuin aikaisemmin. Olen myös oppinut priorisoimaan asioita paremmin sekä huomannut, että opiskelu pienten lasten äitinä on mahdollista, vaikkakin haastavaa

välillä ja jopa mukavaa oman ajan hyödyksi käyttämistä. Vaikka opiskelu vaatii paljon, se myös antaa paljon.

Tulevaisuudessa varmasti hyödyn tästä opinnäytetyöstäni. Päällimmäisenä minulle on jäänyt mieleen tästä prosessista, että kaikenlaisten kulttuurien vaaliminen on tärkeää. Erilaiset kulttuurit rikastuttavat omaa kulttuuriamme. Lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa kotoutumisprosessin aikana ja tarvitsevat paljon tukea kotoutumiseen, jotta se onnistuisi mahdollisimman hyvin. Erityisesti kouluissa tulisi kiinnittää huomiota ryhmäytymiseen, jonka myötä lapset ja nuoret taustoista huolimatta pääsisivät tutustumaan toisiinsa. Toivonkin, että opinnäytetyöstäni on hyötyä maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten parissa työskenteleville.

LÄHTEET

- Alaikäisen kotoutumissuunnitelma. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Työ- ja elinkeinoministeriön kotouttamisen osaamiskeskus [Viitattu 3.11.2019]. Saatavana: <https://kotouttaminen.fi/alaikaisen-kotoutumissuunnitelma>
- Alitolppa-Niitamo, A. 2010. Perheen akkulturaatio ja sukupolvien väliset suhteet. Teoksessa: Martikainen, T. & Haikkola, L. (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 45-64.
- Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. 2019. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. [Viitattu 18.4.2020]. Saatavana: <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Anis, M. & Esberg, R. 2018. Turvaa ja suojelua palveluista ja vertaisista? Lapset pakolaisina ilman vanhempia. Teoksessa: Hiitola, J., Anis, M., Turtiainen, K. & Anis, M. (toim) Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi: Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Tampere: Vastapaino, 189-213.
- Annex 1 to the Grant Agreement. Ei julkaisuaikaa. Child-up-hankkeen tutkimussuunnitelma.
- Banks, J. 2009. The Routledge International Companion to Multicultural Education. Lontoo:Routledge.
- Baraldi, C. 24-25.10.2019. The child-centred approach of CHILD-UP project. [Verkkojulkaisu]. Barcelona: Migrant children's integration and education in Europe. [Viitattu 14.4.2020]. Saatavana: https://es-brina.eu/docs/MiCREATE/SYM_BCN/Symposium-MiCREATE-BCN-Baraldi.pdf
- Child-up a. (2019–2021). Child-up – Lasten ja nuorten osallisuuden pedagogiikkaa kouluissa ja kasvatusyhteisöissä – moninaisen kotoutumisen tutkimus- ja innovaatioprojekti. Children Hybrid Integration: Learning Dialogue as a way of Upgrading Policies of Participation. Euroopan Unionin Horisontti 2020 tutkimus- ja innovaatio-ohjelma (nro. 822400).
- Child-up b. (2019–2021). Child-up – Lasten ja nuorten osallisuuden pedagogiikkaa kouluissa ja kasvatusyhteisöissä – moninaisen kotoutumisen tutkimus- ja innovaatioprojekti. Children Hybrid Integration: Learning Dialogue as a way of Upgrading Policies of Participation. Euroopan Unionin Horisontti 2020 tutkimus- ja innovaatio-ohjelma (nro. 822400). Kyselyaineisto. Lasten ja nuorten vastaukset. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala.

- Child-up hankejulistte. Ei päiväystä. Child-up lasten ja nuorten osallisuuden pedagogiikkaa kouluissa ja kasvatusyhteisöissä - moninaisen kotoutumisen tutkimus- ja innovaatioprojekti (children hybrid integration: learning dialogue as a way of upgrading policies of participation). [pdf-tiedosto]. Children Hybrid Integration: Learning Dialogue as a way of Up-grading Policies of Participation. Euroopan Unionin Horisontti 2020 tutkimus- ja innovaatio-ohjelma (nro. 822400). [Viitattu 12.4.2020]. Saatavana: <https://www.seamk.fi/yrityksille/teki-projektit/child-up/>
- Etelä-Pohjanmaan liitto. 4.11.2019. Kieli ja kansalaisuus. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto. [Viitattu 9.1.2020]. Saatavana: https://www.epliitto.fi/kieli_ja_kansalaisuus
- Heath, A., Rethon, C. & Kilpi, E. 2008. The Second Generation in Western Europe. Education, Unemployment and Occupational Attainment. Annual Review of Sociology 34, 211-235.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uud. p. Helsinki: Edita.
- Hiitola, J., Anis, M., Turtiainen, K. & Anis, M. (toim) 2018. Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi: Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Huttunen, L., Löytty, O. & Rastas, A. 2005. Suomalainen monikulttuurisuus: paikallisia ja ylirajaisia suhteita. Teoksessa: Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 16-40.
- Hyvät käytännöt yhdenvertaisuuden edistämiseen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Oikeusministeriö Demokratia- ja julkisoikeusosasto/ Itsehallinto ja yhdenvertaisuus. [Viitattu 21.11.2019]. Saatavana: <https://yhdenvertaisuus.fi/hyvat-kaytannot>
- Ikonen, K. (toim.) 2005. Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa – opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. Helsinki.
- Kanics, J., Senovilla Hernández, D. & Touzenis, K. (toim.) 2010. Migrating alone. Unaccompanied and separated children's migration to Europe. [Verkkokirja]. Pariisi: Unesco, 69-90. [Viitattu 21.8.2019]. Saatavana: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000190796/PDF/190796eng.pdf.multi>
- Kansainvälistyvä Pirkanmaa. Ei päiväystä. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Kotouttamisenosaamiskeskus. [Viitattu 10.3.2020]. Saatavana: <https://kotouttaminen.fi/pirkanmaa>

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Hyvä itsetunto. 20. p. Helsinki: WSOY.

Kerkkänen, H. Ei päiväystä. Millaista on suomalainen monikulttuurisuus käytännössä? [Verkkosivu]. Suomen punainen risti (SPR). [Viitattu 21.11.2019]. Saatavana: <https://www.eirasismille.fi/sisalto/millaista-suomalainen-monikulttuurisuus-k%C3%A4yt%C3%A4nn%C3%B6ss%C3%A4>

Keskinen, S., Vuori, J. & Hirsiaho, A. 2012. Monikulttuurisuuden sukupuoli: Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press.

Kinossalo, M. 14.2.2020. Child-up opinnäytetyö. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottajat: Heidi Kaleva ja Tiina Tiilikka. [Viitattu 29.3.2020].

Kinossalo, M. 2019. Projektipäällikkö. Child-up. Puhelinkeskustelu 25.11.2019.

Kohonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoof, S-K. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland Forsknings-etiska delegationens anvisningar 2019. The ethical principles of research with human participants and ethical review in the human sciences in Finland Finnish National Board on Research Integrity TENK guidelines 2019. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. [Viitattu 18.4.2020]. Saatavana: <https://www.tenk.fi/fi/tenkin-ohjeistot>

Korpela, H. 2005a. Lasten ja nuorten kotoutuminen. Teoksessa: Ikonen, K. (toim.) Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa – opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. Helsinki: Opetushallitus, 26-37.

Kotouttaminen kannattaa. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 22.11.2019]. Saatavana: <https://tem.fi/kotouttaminen-kannattaa>

Kotoutuminen Etelä-Pohjanmaalle. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Kotouttamisenosaamiskeskus. [Viitattu 10.3.2020]. Saatavana: <https://kotouttaminen.fi/etela-pohjanmaa>

Kotoutuminen. 26.6.2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). [Viitattu 20.11.2019]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/kotoutuminen#alkupalvelukokonaisuus>

Kuusipalo, P. 2019. Tutkija, TKI-asiantuntija. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Luento: Lasten kotoutumisen ja toimijuuden tutkiminen: lähtökohtia ja tavoitteita 9.5.2019.

L 11.6.1999/731. Perustuslaki.

L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki.

L 30.12.2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä.

Laatimisen aikataulu ja suunnitelman kesto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön kotouttamisen osaamiskeskus. [Viitattu 21.11.2019]. Saatavana: <https://kotouttaminen.fi/laatimisen-aikataulu-ja-suunnitelman-kesto>

Lait ja kansainväliset sopimukset. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 22.11.2019]. Saatavana: <https://tem.fi/lait-ja-kansainvaliset-sopimukset>

Lapila-Marcus, A. 2010. monietnisten ihmisten etninen identiteetti suomalaisessa viitekehyksessä kosmopoliittisuutta, monikulttuurisuutta ja itsensä etsimistä. [Verkkojulkaisu]. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteellinen tiedekunta. Pro gradu – työ. [Viitattu 18.3.2020]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/25935/monietni.pdf?sequence=1>

Maahanmuuton tunnusluvut 2018. 2018. [Verkkojulkaisu]. Euroopan muuttoliikkeverkosto maahanmuuttovirasto. [Viitattu 20.8.2019]. Saatavana: http://www.emn.fi/files/1967/Maahanmuuton_tunnusluvut_2018_FI_SCREEN.pdf

Maahanmuuttajat väestössä. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 11.3.2020]. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavana: https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#tab1485503695201_1

Maahanmuuttopolitiikka perustuu yhteisiin linjauksiin ja sopimuksiin. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Sisäministeriö. [Viitattu 22.11.2019]. Saatavana: <https://intermin.fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>

Mai, N. 2010. Marginalized young (male) migrants in the European Union. Caught between the desire for autonomy and the priorities of social protection. Teoksessa: Kanics, J., Senovilla Hernández, D. & Touzenis, K. (toim.) 2010. Migrating alone. Unaccompanied and separated children's migration to Europe. [Verkkokirja]. Pariisi: Unesco, 69-90. [Viitattu 21.8.2019]. Saatavana: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000190796/PDF/190796eng.pdf.multi>

Mamia, T. 5/2005. SPSS-alkeisopas. Statistical Package for Social Sciences. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 10.2.2020]. Saatavana: <https://docplayer.fi/7983743-Spss-alkeisopas-statistical-package-for-social-sciences-tero-mamia.html>

- Martikainen, T. & Haikkola, L. (toim.) 2010. Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Martikainen, T. & Haikkola, L. 2010. Sukupolvet maahanmuuttajatutkimuksessa. Teoksessa: Martikainen, T. & Haikkola, L. (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9-43.
- Martikainen, T., Saari, M. & Korkiasaari, J. 2013. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa: Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 23-54.
- Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) 2013. Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.
- Mitä kotoutuminen on? Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 22.11.2019]. Saatavana: <https://tem.fi/mita-kotoutuminen-on->
- Monikulttuurisuus ja kunnioittava kohtaaminen. 15.1.2018. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 20.11.2019]. Saatavana: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/monikulttuurisuus-ja-kunnioittava-kohtaaminen/>
- Nikunen, K. 2012. Sukupuolittuneet mediakuvastot ja yllirajainen kokemus maahanmuuttajanuorten arjessa. Teoksessa: Keskinen, S., Vuori, J. & Hirsiaho, A. Monikulttuurisuuden sukupuoli: Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press, 155-173.
- Paavola, H. & Talib, M. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Perheen kotoutumissuunnitelma. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön kotouttamisen osaamiskeskus. [Viitattu 21.11.2019]. Saatavana: <https://kotouttaminen.fi/perheen-kotoutumissuunnitelma>
- Phinney, J. & Vedder, P. 2006. Family relationship values of adolescents and parents: Intergenerational discrepancies and adaptation. Teoksessa: Berry, J., Phinney, J., Sam, D. & Vedder, P. (toim.) Immigrant youth in cultural transition. Lontoo: Erlbaum Associates Publishers, 167-184.
- Pirkanmaan maahanmuuttajatilastoja. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Kotouttamisenosaamiskeskus. [Viitattu 10.3.2020]. Saatavana: <https://kotouttaminen.fi/pirkanmaa>
- Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) 2005. Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino.

- Ruonaniemi, A. 29.1.2020. Uusi tilasto: Joka seitsemäs suomalaislapsi syntyy maahanmuuttajaäidille. [Verkkosivu]. Helsinki: YLE. [Viitattu 4.4.2020]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-11154410>
- Suomen virallinen tilasto (SVT) a. 19.6.2019. Väestörakenne. [Verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Vuosikatsaus 2018. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu: 10.3.2020]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/vaerak/2018/02/vaerak_2018_02_2019-06-19_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) b. 19.6.2019. Väestörakenne. [Verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Vuosikatsaus 2018, Liitekuvio 1. Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä maakunnittain 2018, prosenttia. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu: 10.3.2020]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/vaerak/2018/02/vaerak_2018_02_2019-06-19_kuv_001_fi.html
- Suurpää, L. 2005. Suvaitsevaisuus: sietämistä vai solidaarisuutta? Teoksessa: Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 41-68.
- Taanila, A. 12.5.2017. IBM SPSS Statistics 24. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. [Viitattu 14.2.2020]. Saatavana: <http://myy.haaga-helia.fi/~taaak/k/spss19.pdf>
- Tapio, T. 14.4.2019. Opinnäytetyö. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottajat: Heidi Kaleva, Tiina Tiilikka ja Kuusipalo Paula. [Viitattu 20.6.2019].
- Teräs, M. & Kilpi-Jakonen, E. 2013. Maahanmuuttajien lapset ja koulutus. Teoksessa: Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 184-202.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu p. Tampere: Tampere University Press.
- Ulkomaalaistaustaiset. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 4.4.2020]. Saatavana: <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.
- Willoughby, L. 2009. Language Choice in Multilingual Peer Groups: Insights from an Australian High School. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 30:5, 421-435.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Liite 1. Tervetuloa tutkimuksen osallistujaksi!

Ensiksi joitain kysymyksiä sinusta.

1. Kuinka vanha olet?

Olen ____ vuotta vanha.

2. Olen

₁ tyttö

₂ poika

₃ _____

3. Olen syntynyt

₁ Suomessa

₂ Toisessa maassa. Mikä on syntymämaasi? _____

Vastaa seuraaviin kysymyksiin 4 ja 5 vain, jos olet syntynyt toisessa maassa.

4. Kuinka vanha olit, kun tulit Suomeen?

Olin _____ vuotta vanha.

5. Asuitko jossain kolmannessa maassa ennen Suomeen muutttoa?

- ₁ Asuin, yli vuoden.
- ₂ Asuin, vähemmän kuin vuoden.
- ₃ En asunut, **muutin suoraan Suomeen kotimaastani.**

Seuraavaksi kysymyksiä perheestäsi.

6. Mikä on vanhempiesi syntymämaa?

- ₁ Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa.
- ₂ Yksi vanhemmista on syntynyt toisessa maassa.
- ₃ Molemmat vanhemmat ovat syntyneet toisessa maassa.

7. Kerro perheesi asumisesta.

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten asumistilannettanne?

- ₁ Perheeni asuu omassa talossa / asunnossa.
- ₂ Perheeni jakaa talon / asunnon toisen perheen tai henkilön kanssa.
- ₃ Perheeni asuu laitoksessa / keskuksessa.
- ₄ Asun laitoksessa / keskuksessa ilman perhettäni.

Seuraavaksi kysymyksiä kielitaidostasi.

8. Mikä on sinun oma kieli?

- ₁ Suomi tai ruotsi. (paikallinen kieli)
₂ Minun kieli ei ole paikallinen kieli. _____

9. Mitä kieliä sinun kotona puhutaan?

- ₁ Puhumme vain yhtä kieltä.
₁₁ suomea
₁₂ omaa äidinkieltä, _____.
- ₂ Puhumme kahta eri kieltä.
₂₁ suomea ja ruotsia.
₂₂ suomea ja omaa äidinkieltä.
- ₃ Puhumme useita kieliä,
₃₁ suomen ja ruotsin lisäksi muita kieliä.
₃₂ emme puhu suomea tai ruotsia, vaan muita kieliä.

Ole hyvä, vastaa seuraavaan kysymykseen (10) vain, jos sinun äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi (paikallinen kieli).

10. Kuinka hyvin mielestäsi osaat suomea?

ISCED 1, ikäryhmä 9-10 -vuotiaat:

Puhun suomea

- ₁ oikein hyvin
- ₂ aika hyvin
- ₃ en vielä kovin hyvin

ISCED 2 and 3, ikäryhmät ~13 ja ~16:

- ₁ Ymmärrän suomea ja osaan ilmaista itseäni suomeksi.
- ₂ Ymmärrän kun opettajat puhuvat minulle suomeksi.
- ₃ Käytän suomea kun juttelen luokkakavereiden kanssa.
- ₄ Suomea on vaikea ymmärtää.
- ₅ Suomeksi on vaikea selittää asioita.

Seuraavaksi kysymyksiä koulusta.

11. Mitä kieliä luokassa käytetään?

- ₁ Käytämme vain suomea
₂ Käytämme monia kieliä.

12. Mitä kieliä käytät välitunnilla?

- ₁ Käytän vain suomea.
₂ Käytän monia kieliä.

13. Mitä kieliä käytät kavereiden kanssa?

- ₁ Käytän vain omaa kieltäni kavereiden kanssa.
₂ Käytän eri kieliä kavereiden kanssa.

Ole hyvä, vastaa seuraavaan kysymykseen (14) vain, jos sinun oma kieli ei ole suomi.

14. Luokassa:

14.1 Voin saada apua omalla kielellä.

₁ Kyllä

₂ Ei

14.2 Voin kääntää omalle kielelle

(käyttää sanakirjaa, googlea tai muuta apua).

₁ Kyllä

₂ Ei

Seuraavaksi kysymme mielipiteitäsi koulunkäynnistä.

15. Oletko samaa mieltä vai eri mieltä?

				
Täysin samaa	Melko sama-	Osittain samaa, osittain . . .	Melko eri	Täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

15.1 Minusta on kiva käydä koulua.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
15.2 Nautin uusien asioiden oppimisesta.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
15.3 Ymmärrän kaiken, mitä opettaja sanoo.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
15.4 Taitoni ovat riittävät koulunkäyntiin.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
15.5 Osaan tehdä koulutehtävät yhtä hyvin kuin muut lapset.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
15.6 Kotitehtävät ovat helppoja minulle.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
15.7 Löydän ratkaisun kaikkiin ongelmiin.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
15.8 Jos eteeni tulee jotain uutta, tiedän mitä tehdä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

16. Oletko samaa vai eri mieltä?

Täysin samaa

Melko samaa

Osittain samaa, osittain

Melko eri

Täysin eri mieltä

1

2

3

4

5

- 16.1 Kuuntelen huolella, mitä opettaja sanoo.
- 16.2 Teen tehtävät opettajan ohjeiden mukaan.
- 16.3 Voin kysyä, jos en ymmärrä ohjeita.
- 16.4 Kerron opettajalle, mitä tarvitsen ja haluan.
- 16.5 Teen yhteistyötä luokkakavereiden kanssa.
- 16.6 Kuuntelen luokkakavereiden mielipiteitä ja ajatuksia.
- 16.7 Voin kertoa vapaasti, mitä mieltä olen asioista.
- 16.8 Voin kertoa vapaasti mitä ajattelen, mistä tykkään ja mistä en.
- 16.9 Saan suunnitella koulun retkiä, juhlia ja oppitunnin aiheita sekä vaikuttaa niihin liittyviin päätöksiin.
- 16.11 Saan kertoa ideoitani luokkahuoneen kalustamisesta. (esimerkiksi istumajärjestys, koristelu, värit ja materiaalit)

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

Seuraavaksi kysymys siitä, millaisia vaikeita tilanteita koulussa on voinut olla.

17. Nämä ovat esimerkkejä tilanteista, joita voi sattua kenelle tahansa. Ole hyvä ja merkitse kuinka usein sinulle on tapahtunut tällainen tilanne?

Merkitse yksi rasti jokaiselle riville.

Monta kertaa 1	Kerran tai kaksi 2	Ei koskaan 3
-------------------	-----------------------	-----------------

17.1 Olet tullut sinulle uuteen tilanteeseen tai ympäristöön.
(esimerkiksi vaihtanut koulua tai luokkaa, muuttanut uuteen maahan, kaupunkiin tai kuntaan)

[ ] ₁	[ ] ₂	[ ] ₃
------------------	------------------	------------------

17.2 Sinulla on ollut ongelma koulussa.

Jos haluat, voit kirjoittaa/kertoa mikä tilanne tai asia koulussa on sattunut?

_____

[ ] ₁	[ ] ₂	[ ] ₃
------------------	------------------	------------------

17.3 Sinun on ollut vaikeata ilmaista oma mielipiteesi, tai puolustaa näkemystäsi, kun kaverit tai opettaja ovat kanssasi eri mieltä.

[ ] ₁	[ ] ₂	[ ] ₃
------------------	------------------	------------------

18. Kun muistelet noita hankalia tilanteita, miten selvisit niistä?

	perhe	opettaja	koulu	kaveri	joku muu, kuka_____
18.1. Sain apua. Kuka auttoi?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
18.2 Tein yhteistyötä. Kenen kanssa?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
18.3 Puhuin asiasta, mutta en saanut apua. Kenelle puhuit?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
18.4 Selvisin tilanteesta yksin.	☐ 1				

Lopuksi yksi kysymys koulun ihmissuhteista.

19. Oletko samaa vai eri mieltä?

Minun koulussani...

Täysin samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Melko eri mieltä	Täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

19.1 Luokkakaverini ovat läheisiä minulle.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
19.2 Tykkään olla yhdessä luokkakavereiden kanssa.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
19.3 Minulla on ystäviä samalla luokalla.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
19.4 Olen läheisempi omaa kieltä puhuvien kanssa.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
19.5 Olen läheisempi niiden kanssa, jotka ovat kiinnostuneita samoista asioista kuin minä.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
19.6 Koulun opettajat ovat reiluja lapsia kohtaan.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
19.7 Mielestäni opettajani huolehtivat minusta hyvin.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
19.8 Tulen toimeen opettajien kanssa.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

Onnittelut, olet päässyt kyselyn loppuun.

Kiitos paljon luottamuksesta ja yhteistyöstä!